

RAPPORT

Inventarisatie Circulaire Activiteiten Decentrale Overheden

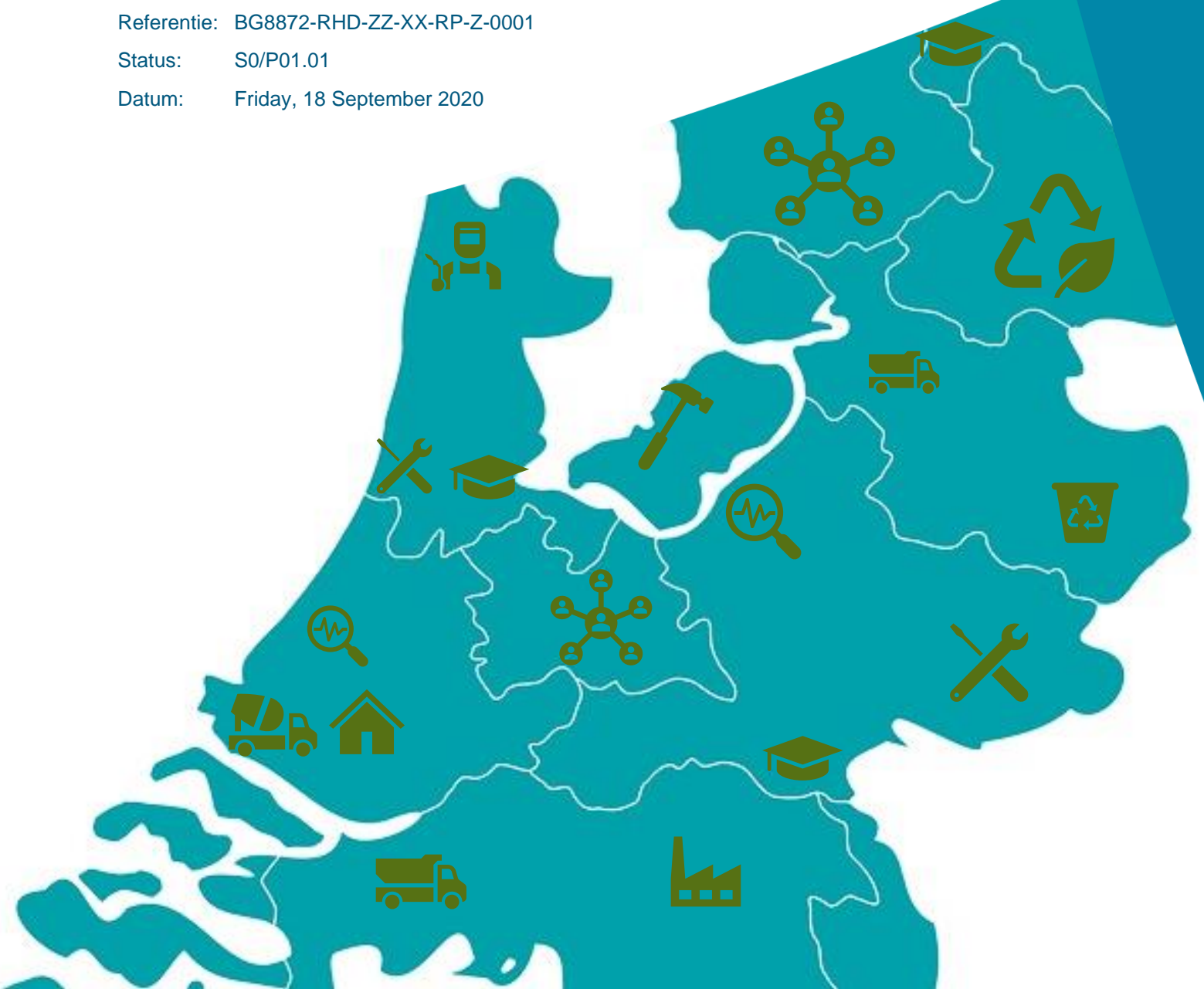
Provincies, Gemeenten, Waterschappen,
Omgevingsdiensten en Regio organen

Klant: PBL

Referentie: BG8872-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001

Status: S0/P01.01

Datum: Friday, 18 September 2020

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Laan 1914 no.35
3818 EX AMERSFOORT
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 20 00 **T**
+31 33 463 36 52 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Inventarisatie Circulaire Activiteiten Decentrale Overheden

Ondertitel: CE Activiteiten in de regio
Referentie: BG8872-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001
Status: P01.01/S0
Datum: Friday, 18 September 2020
Projectnaam: CE Activiteiten in de regio
Projectnummer: BG8872-101-100
Auteur(s): Paul Mul, Guido Israëls en Eva Herrewijnen

Opgesteld door: Paul Mul, Guido Israëls en Eva
Herrewijnen

Gecontroleerd door: Jan Bart Jutte

Datum/paraaf:

Goedgekeurd door: Paul Mul

Datum/paraaf: PM, 18 september 2020

Classificatie
Open

Disclaimer

No part of these specifications/printed matter may be reproduced and/or published by print, photocopy, microfilm or by any other means, without the prior written permission of HaskoningDHV Nederland B.V.; nor may they be used, without such permission, for any purposes other than that for which they were produced. HaskoningDHV Nederland B.V. accepts no responsibility or liability for these specifications/printed matter to any party other than the persons by whom it was commissioned and as concluded under that Appointment. The integrated QHSE management system of HaskoningDHV Nederland B.V. has been certified in accordance with ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 and ISO 45001:2018.

Samenvatting

Het Rijk heeft PBL aangesteld om op te treden als rekenmeester van de circulaire economie transitie. In dit kader heeft het PBL het Werkprogramma: Monitoring en Sturing Circulaire Economie opgesteld. Royal HaskoningDHV heeft PBL ondersteund in dit onderzoek naar wat regionale en lokale overheden doen om de transitie te stimuleren.

Onderzoek bij 75 decentrale overheden

Voor dit onderzoek zijn 75 decentrale overheden geselecteerd waaronder alle 12 provincies, 30 gemeenten, alle 21 waterschappen, 7 omgevingsdiensten en 5 regio organen. De selectie vond onder andere plaats op basis van regionale spreiding en grootte. Hierbij is de voorkeur gegeven aan (op basis van expert judgement veronderstelde) koplopers in een regio.

Van deze 75 overheden zijn alle circulaire activiteiten in kaart gebracht door middel van online desk research, deze lijst is vervolgens gecontroleerd en aangevuld door ambtenaren van de 75 betrokken overheden zelf. Van de gevonden circulaire activiteiten is vervolgens benoemd welke beleidsinstrumenten hierbij zijn ingezet. Hierin onderscheiden we 8 hoofdinstrumenten en 60 subinstrumenten.

Ruim 1.800 activiteiten geïdentificeerd

De inventarisatie laat zien dat veel regionale overheden, in verschillende mate, bezig zijn met het stimuleren van de circulaire economie. In totaal zijn er 1.842 projecten/ activiteiten in de database opgenomen. Hierbij zijn in totaal 2.755 beleidsinstrumenten ingezet. Bij activiteiten wordt vaak een combinatie van beleidsinstrumenten ingezet. Gemiddeld vinden we 1.5 beleidsinstrumenten per activiteit. Provincies doen de meeste activiteiten (71 per provincie tegen 37 gemiddeld).

In het algemeen zijn onderzoek, bedrijfsondersteuning en financiering en netwerk- en informatie-uitwisseling de meest ingezette beleidsinstrumenten, maar verschillen bestaan per type overheid. Bij de subinstrumenten zijn de meest populaire beleidsinstrumenten kennisnetwerk, haalbaarheidsstudie, subsidie en facilitatie. We vinden hierbij grote verschillen tussen verschillende type overheden.

Veel activiteiten zijn kenmerkend voor de beginfase van een transitie

Veel overheden zijn bezig om zelf het goede voorbeeld te geven, bijvoorbeeld door circulair in te kopen, maar de meeste activiteiten richten zich op impact in de samenleving. Veel acties van de onderzochte overheden horen bij de beginfase van de transitie. Zo wordt er veel aan onderzoek (bij 30% van de activiteiten) en de vorming van netwerken gedaan. De meeste activiteiten richten zich (nog) niet op een specifieke transitieagenda of R-strategie.

De meeste activiteiten (44%) zitten in de fase "in uitvoering/ realisatie". Vooral bij provincies (50%) en gemeenten (43%) zijn activiteiten in de uitvoerende fase. Daarnaast zijn ook veel activiteiten in de fase "voorbereiding/ plan" (25%). Ongeveer 14% van de activiteiten is al afgerond. Met name bij provincies zijn al veel circulaire activiteiten al afgerond (21%).

Aanbevelingen

Een aanbeveling is om de uitkomsten van dit onderzoek online te ontsluiten en de monitoring periodiek te herhalen. (voortgangsmeting). Wij adviseren om hierbij ook aanvullende inspiratievoorbeelden uit te werken.

Bij vervolgonderzoeken zouden koepel- en partnerorganisaties nauw moeten worden betrokken, zoals VNG, IPO en Unie van Waterschappen. Daarnaast dient er nader onderzoek te worden gedaan naar de kosteneffectiviteit van de ingezette beleidsinstrumenten. Onderdeel hiervan is ook het inzichtelijk maken van de effecten van de circulaire activiteiten, investeringen en kosten/baten.

Inhoud

Samenvatting	2
1 Naar een systematisch overzicht van circulaire activiteiten	5
2 Aanpak brede inventarisatie naar circulaire activiteiten	6
3 Overzicht Circulaire Activiteiten	8
3.1 Overzicht circulaire activiteiten	8
3.2 Fase van Circulaire Activiteiten	9
3.3 Transitieagenda's behorende bij Circulaire Activiteiten	10
3.4 Circulair of biobased	11
3.5 R-strategie of Trede Ladder van Moerman	11
3.6 Betrokken sectoren en partijen	12
4 Inzet van Beleidsinstrumenten door Decentrale Overheden	14
4.1 Beleidsinstrument 1: Onderzoek	15
4.2 Beleidsinstrument 2: Bedrijfsondersteuning en -financiering	16
4.3 Beleidsinstrument 3: Inkoop	17
4.4 Beleidsinstrument 4: Informatievoorziening	18
4.5 Beleidsinstrument 5: Onderwijs	19
4.6 Beleidsinstrument 6: Netwerk- en Informatie-uitwisseling	20
4.7 Beleidsinstrument 7: Wet- en regelgeving	21
4.8 Beleidsinstrument 8: Ruimtelijke Ordening	22
4.9 Circulaire Activiteiten gerelateerd aan Beheertaken	23
5 Conclusies en Aanbevelingen	24
5.1 10 Conclusies	24
5.2 Aanbevelingen	27
6 Overzicht uitgewerkte illustratieve voorbeelden	28
Bijlage 1 Aannames en afwegingen methode	29
B1.1 Analyse kenmerken (exclusief beleidsinstrumenten)	29
B1.2 Analyse ingezette beleidsinstrumenten	31
Bijlage 2: Beschrijving Beleidsinstrumenten	33

Met dank aan de begeleidingscommissie. Bestaande uit:

Johan Luiks (gemeente Almere), Willem Huntink (provincie Gelderland), Meinke Schouten (Unie van Waterschappen), Albert Sandrink (Waterschap Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard) en Yolanda Musson (Metropool Regio Amsterdam)

Dit rapport is tot stand gekomen in het kader van het Werkprogramma Monitoring en Sturing Circulaire Economie 2019-2023. Dit werkprogramma is een samenwerkingsverband van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML), het Centraal Planbureau (CPB), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), RVO.nl, Rijkswaterstaat en TNO onder leiding van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Het kabinet streeft naar een volledig circulaire economie in 2050. Het doel van het werkprogramma is om de door het kabinet uitgezette koers naar 2050 te kunnen monitoren en te evalueren en de overheid te voorzien van de kennis die nodig is voor de vormgeving of bijsturing van beleid. Meer informatie over het Werkprogramma Monitoring en Sturing Circulaire Economie is te vinden op <https://www.pbl.nl/monitoring-circulaire-economie>.

Monitoring en Sturing Circulaire Economie

1 Naar een systematisch overzicht van circulaire activiteiten

Monitoring van de transitie naar een circulaire economie.

Nederland bereidt zich voor op de transitie naar een circulaire economie. De beleidsambitie van de Rijksoverheid is om in Nederland per 2030 het primaire grondstoffengebruik te halveren en om in 2050 volledig circulair te zijn. Het Rijk zet in op deze ambities met o.a. het Grondstoffenakkoord, het rijksbrede programma CE en het VANG-programma. Ook veel decentrale overheden zetten in op de transitie naar een circulaire economie.

Aan PBL is gevraagd deze transitie samen met andere kennisinstellingen (CBS, CML, CPB, RIVM, RVO, RWS en TNO) te monitoren via het werkprogramma monitoring en sturing circulaire economie. Het programma richt zich op monitoring van nationale trends van effecten en transitieprocessen met als doel sturingsinformatie voor de politiek en het beleid te leveren. Met deze informatie kan de rijksoverheid haar beleid bijstellen of anders vormgeven. Dit gaat dan zowel om beleid op de korte termijn als meer strategische beleidslijnen voor de lange termijn. Hiervoor heeft PBL informatie over de voortgang van deze transitie nodig. Dit onderzoek draagt daaraan bij.

Geen inzicht in circulaire activiteiten decentrale overheden

Er was geen overzicht in de activiteiten en projecten die decentrale overheden (kunnen) ondernemen om een effectieve bijdrage aan de lokale of regionale circulaire economie te leveren. Ook ontbrak systematisch inzicht in de mogelijke instrumenten die overheden hiertoe kunnen inzetten. Hierdoor is er onvoldoende zicht op waar kansen liggen, wat goed gaat, wat belemmeringen zijn en waar de grootste impact te behalen valt.

Inzicht helpt om effectief aan de slag te gaan

Een systematisch overzicht van ervaringen en activiteiten helpt decentrale overheden om effectief aan de slag te gaan met de circulaire economie. Het geeft inzicht in de mogelijkheden die decentrale overheden hebben om de transitie naar een circulaire economie te stimuleren of te versnellen en inspireert om in actie te komen. Doordat in het overzicht helder inzichtelijk is welke activiteiten het meest succesvol en effectief zijn, kunnen overheden richting de meest effectieve maatregelen gestuurd worden. Leergeld dat door andere decentrale overheden is betaald, hoeft zo niet opnieuw betaald te worden. Dit onderzoek geeft inzicht in de activiteiten die decentrale overheden uitvoeren en draagt zo bij aan het effectiever maken van de transitie naar een circulaire economie.

Deze rapportage

Deze rapportage geeft op basis van een inventarisatie van de circulaire activiteiten van 75 koploper decentrale overheden en ruim 1.800 circulaire activiteiten een beeld waar decentrale overheden in Nederland mee bezig zijn op het gebied van de circulaire economie. De activiteiten en projecten van decentrale overheden rond circulaire zijn zeer divers. Sommige decentrale overheden hebben dit georganiseerd in een programma of routekaart circulaire economie of duurzaamheid. Andere overheden opereren meer ad-hoc en werken aan projecten die worden bedacht en uitgevoerd door de vakafdelingen of worden aangedragen door externe initiatiefnemers.

Aan de hand van het analysekader (zie hoofdstuk 2) is de inventarisatie verricht. In hoofdstuk 3 staat een overzicht van enkele belangrijke bevindingen. In hoofdstuk 4 zijn de belangrijkste circulaire activiteiten van decentrale overheden uitgewerkt (beschreven per beleidsinstrument). In hoofdstuk 5 staat een overzicht van de 22 illustratieve voorbeelden die in een aparte rapportage ("Inspiratieboek Circulaire Activiteiten regionale overheden") zijn uitgewerkt. Tenslotte staan in hoofdstuk 6 de belangrijkste conclusies en aanbevelingen. In bijlage 1 een uitleg van methodologische besluiten en aannames die gemaakt zijn in dit onderzoek, in bijlage 2 een volledig overzicht van de opgenomen beleidsinstrumenten.

2 Aanpak brede inventarisatie naar circulaire activiteiten

Dit onderzoek bestaat uit twee onderdelen:

1. Brede inventarisatie waarin ruim 1.800 circulaire activiteiten van decentrale overheden zijn verzameld.
2. Diepe inventarisatie van 22 uitgewerkte illustratieve voorbeelden

Dit rapport heeft betrekking op de brede inventarisatie. De diepe inventarisatie is uitgewerkt in een apart rapport (Inspiratieboek Circulaire Activiteiten Regionale Overheden).

De aanpak van de brede inventarisatie is als volgt:

1. Definiëren Analyse kader
2. Selecteren decentrale overheden (Steekproef)
3. Online onderzoek naar circulaire activiteiten van decentrale overheden
4. Terugkoppeling resultaten online onderzoek aan betreffende decentrale overheid
5. Rapportage bevindingen

Ad 1) Definiëren Analyse kader

Om een systematisch onderzoek te kunnen doen, is als eerste samen met PBL het analysekader vastgesteld. De belangrijkste onderdelen van het analysekader zijn:

- Definitie Circulaire Economie (zie kader)
- Indeling in vijf categorieën decentrale overheden
- Definitie Circulaire Activiteit (zie kader)
- Indeling in acht type beleidsinstrumenten (zie bijlage 1)
- Indeling in hoofdkenmerken van activiteiten (Fase, Transitieagenda, R-strategie of Trede ladder van Moerman, Sector o.b.v. SBI code, Betrokken partijen en Doelgroep)

Definitie Circulaire Economie

In een circulaire economie staat het efficiënter gebruiken van grondstoffen centraal. Een circulaire economie is gericht op het langer in de productieketen houden van grondstoffen, met als doel een optimaal gebruik en hergebruik van grondstoffen, dus met de hoogste waarde voor de economie en de minste schade voor het milieu (*Bron: PBL website, onderwerp circulaire economie*).

Definitie Circulaire Activiteit

Onder een circulaire activiteit van een decentrale overheid wordt de inzet van een beleidsinstrument door een decentrale overheid verstaan met als doel om bij te dragen aan de versnelling of realisatie van de transitie naar een circulaire economie. Hierbij onderscheiden we acht type beleidsinstrumenten:

1. Onderzoek
2. Bedrijfsondersteuning en -financiering
3. Circulair inkopen
4. Informatievoorziening
5. Onderwijs
6. Netwerk en informatie-uitwisseling
7. Wet- en regelgeving
8. Ruimtelijke ordening

Deze type beleidsinstrumenten zijn weer onderverdeeld in sub instrumenten. Deze onderverdeling is gemaakt op basis van literatuur en iteratief aangevuld op basis van de gevonden Circulaire Activiteiten.

Ad 2) Selecteren decentrale overheden (Steekproef)

In dit onderzoek is onderscheid gemaakt in vijf categorieën decentrale overheden:

1. Provincies
2. Gemeenten
3. Waterschappen
4. Omgevingsdiensten
5. Regio organen

Er is een steekproef samengesteld met 75 decentrale overheden samengesteld waaronder alle 12 provincies, 30 gemeenten, alle 21 waterschappen, 7 omgevingsdiensten en 5 regionale organen. De steekproef onder alle waterschappen is mede mogelijk gemaakt door een aanvullende opdracht van de Unie van Waterschappen om alle waterschappen te beschouwen in plaats van een selectie.

Ad 3) Online onderzoek naar circulaire activiteiten van decentrale overheden

Op basis van het analysekader en de geselecteerde decentrale overheden is een “handmatig” online onderzoek gedaan naar circulaire en biobased activiteiten per decentrale overheid. Met online zoekopdrachten, raadplegen van beschikbare “verzamel-documenten” en eigen RHDHV (lokale) kennis is een overzicht gemaakt en vastgelegd in een Excel-database. Zo zijn ruim 1.800 activiteiten verzameld. De bron van de informatie is waar mogelijk via een weblink weergegeven.

Ad 4) Terugkoppeling resultaten online onderzoek aan betreffende decentrale overheid

De resultaten zijn per decentrale overheid per e-mail en eventueel aanvullend via telefonische verduidelijking teruggekoppeld aan een bekende contactpersoon “circulaire economie” bij de decentrale overheid. Feedback (aanpassingen of aanvullingen) zijn in de database verwerkt. Ongeveer tweederde van de geselecteerde decentrale overheden hebben gereageerd en terugkoppeling gegeven. Deze feedback is verwerkt in de Excel-database.

Ad 5) Rapportage bevindingen

Het resultaat van de brede inventarisatie naar circulaire activiteiten van decentrale overheden is deze rapportage. In januari 2020 is de concept versie besproken met een klankbordgroep met decentrale overheden. Met behulp van hun feedback is deze versie tot stand gekomen.

Ad 6) Methodologische besluiten

In hoofdstuk 7 staat een toelichten bij aannames en afwegingen bij het opstellen van dit rapport. In dit hoofdstuk staan ook uitgebreide definities.

3 Overzicht Circulaire Activiteiten

In dit hoofdstuk staat het totaaloverzicht van de brede inventarisatie naar circulaire activiteiten van decentrale overheden in Nederland:

1. Totaaloverzicht circulaire activiteiten en Top 10 decentrale overheden
2. Fase van Circulaire Activiteiten
3. Transitieagenda's behorende bij Circulaire Activiteiten
4. R-strategie of Trede Ladder van Moerman
5. Betrokken sectoren en partijen

3.1 Overzicht circulaire activiteiten

Overzicht inzet beleidsinstrumenten

De onderstaande tabel geeft het aantal keer dat een beleidsinstrument is toegepast (als circulaire activiteit) weer door een decentrale overheid.

Type overheid	Gemeentes	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschappen	Totaal
Onderzoek	132	29	128	25	193	507
Bedrijfsondersteuning- en financiering	215	4	235	18	28	500
Inkoop	149	2	71	7	175	404
Informatievoorziening	92	23	51	15	39	220
Onderwijs	92	0	75	9	13	189
Netwerk- en informatie- uitwisseling	215	11	170	44	39	479
Wet- en regelgeving	70	21	83	8	43	225
Ruimtelijke Ordening	114	0	35	7	75	231
TOTAAL	1.079	90	848	133	605	2.755
TOTAAL per overheid	36	13	71	27	29	37

Tabel 3-1 Overzicht aantal ingezette hoofdbeleidsinstrumenten per type regionale overheid

In totaal zijn er 1.842 projecten/ activiteiten in de database opgenomen. Hierbij zijn 2.755 hoofdbeleidsinstrumenten ingezet (zie tabel) en 3811 beleidsinstrumenten in totaal. Gemiddeld zetten overheden dan 1,5 hoofdbeleidsinstrumenten in per circulaire activiteit: als een overheid bijvoorbeeld een onderzoek doet (beleidsinstrument 1) met een bijbehorende pilot circulair inkopen (beleidsinstrument 2) gaat het om twee type beleidsinstrumenten voor één project.

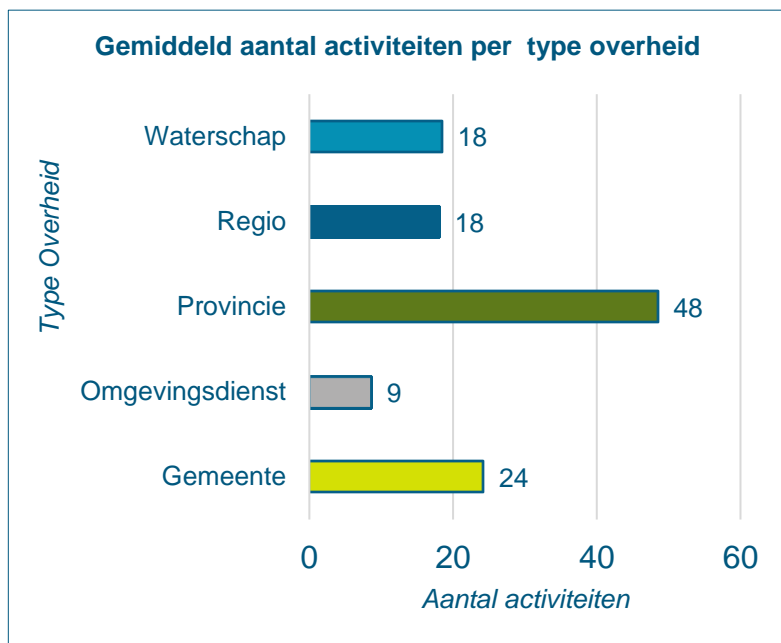
Er is een duidelijke top 3 met ingezette beleidsinstrumenten:

1. Onderzoek (507 keer ofwel bij 18%)
2. Bedrijfsondersteuning en financiering (500 keer ofwel bij 18%)
3. Netwerken en informatie-uitwisseling (479 keer ofwel bij 17%)

De tabel laat ook zien dat verschillende type decentrale overheden verschillende "favoriete" beleidsinstrumenten hebben: bij provincies is "bedrijfsondersteuning" favoriet, bij regionale organen

“netwerk- en informatie-uitwisseling”, bij gemeenten komen beide evenveel voor en bij waterschappen en omgevingsdiensten is “onderzoek” het vaakst voorkomend.

Overzicht activiteiten per type overheid

De figuur hiernaast laat het gemiddeld aantal activiteiten zien per type overheid.

Provincies hebben gemiddeld het meeste aantal activiteiten achter hun naam staan (ca 48) en omgevingsdiensten het minst (ca 9). Binnen de verschillende type overheden zijn er echter grote verschillen mogelijk. Zo zijn er ca 140 circulaire activiteiten gevonden bij de gemeente Amsterdam (7,7%) van het totaal aantal gevonden activiteiten. Dit terwijl het gemiddelde aantal activiteiten bij gemeenten 24 betreft. Ook bij andere type overheden zijn grote verschillen in de hoeveelheid activiteiten gevonden.

Figuur 3-2 Gemiddeld aantal circulaire activiteiten per type overheid

3.2 Fase van Circulaire Activiteiten

Fase per type overheid

Fase activiteit	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschappen	Totaal
Afgerond	73	13	121	12	43	262
Eenmalig iets	58	0	39	6	14	125
In uitvoering/ realisatie	311	23	290	38	155	817
Pilot/ test	32	6	26	1	77	142
Stopgezet	4	0	1	0	1	6
Vorbereiding/Plan	178	9	68	29	83	367
Niet bekend	50	0	28	3	11	92
TOTAAL	726	59	581	90	386	1.842

Tabel 3-2 Aantal activiteiten per fase

De Tabel 3-2 laat zien in welke fase de meeste circulaire activiteiten zitten. De meeste (44%) zitten in de fase “in uitvoering/ realisatie”. Vooral bij provincies (50%) en gemeenten (43%) zijn activiteiten in de uitvoerende fase. Daarnaast zijn ook veel activiteiten in de fase “voorbereiding/ plan” (25%). Ongeveer 14% van de activiteiten is al afgerond. Met name bij provincies zijn veel circulaire activiteiten al afgerond (21%).

Fase per type beleidsinstrument

Onderstaand figuur laat de fase zien van de circulaire activiteiten per type beleidsinstrument. Hierbij is een verschil gemaakt tussen activiteiten die zijn afgerond, activiteiten deel van een city deal/ regiodeal, eenmalige activiteiten zoals losstaande netwerkbijeenkomsten, activiteiten in uitvoering, pilots en test activiteiten, stopgezette activiteiten en activiteiten die nog in voorbereiding zijn en activiteiten waarvan de status niet bekend is.

Fase activiteit	Onderzoek	Bedrijfs- ondersteuning en financiering	Inkoop	Informatie voorziening	Onder- wijs	Netwerk en informatie- uitwisseling	RO
Afgerond	25%	11%	16%	9%	14%	5%	14%
City deal / regiodeal	0%	0%	1%	1%	0%	6%	0%
Eenmalig iets	1%	6%	1%	8%	12%	18%	0%
In uitvoering / realisatie	29%	53%	44%	49%	48%	54%	41%
Pilot/test	18%	7%	16%	8%	4%	2%	6%
Stopgezet	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Voorbereiding/Plan	24%	15%	18%	17%	19%	10%	35%
Niet bekend	2%	7%	4%	8%	4%	4%	3%

Tabel 3-3 Fases per type beleidsinstrument

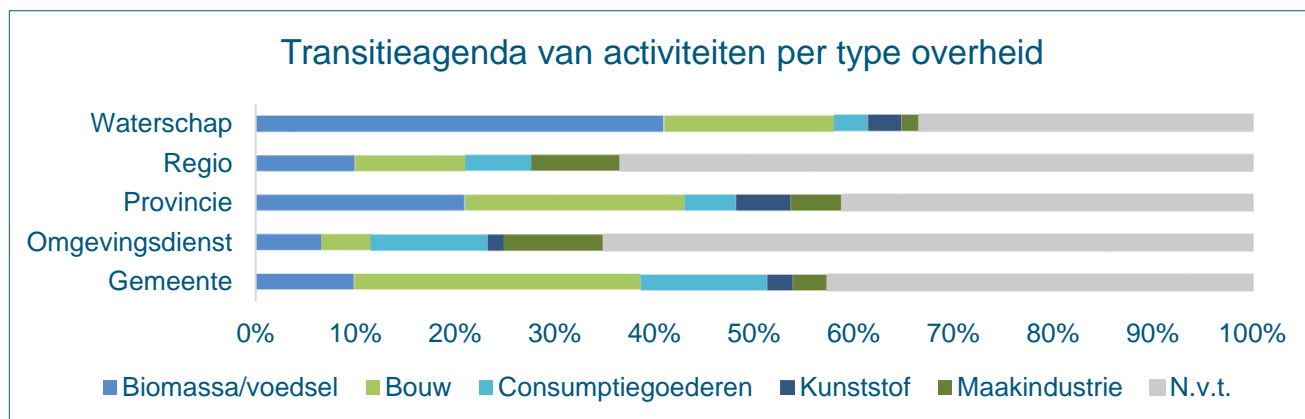
Uit de figuur blijkt dat ook binnen de verschillende type beleidsinstrumenten de meeste activiteiten in de uitvoeringsfase zijn. Bij onderzoek is een kwart van de activiteiten afgerond.

3.3 Transitieagenda's behorende bij Circulaire Activiteiten

Bijna de helft van de circulaire activiteiten (42%) kan niet gekoppeld worden aan een specifieke Transitieagenda. Meestal is dat omdat de activiteit van toepassing kan zijn op meerdere Transitieagenda's. De meeste circulaire activiteiten zijn achtereenvolgend gericht op:

- Bouw (415)
- Biomassa/voedsel (365)
- Consumptiegoederen (148)
- Maakindustrie (76)
- Kunststof (65)

Vooral bij gemeenten komen veel circulaire activiteiten passend onder de Transitieagenda Bouw voor (208). Ook bij provincies (128) en regio organen (10) is dit de meest voorkomende Transitieagenda. Bij waterschappen vallen de meeste activiteiten onder de transitieagenda biomassa/voedsel (158) en bij omgevingsdiensten zijn consumptiegoederen (7) en de maakindustrie (6) het vaakst voorkomend.

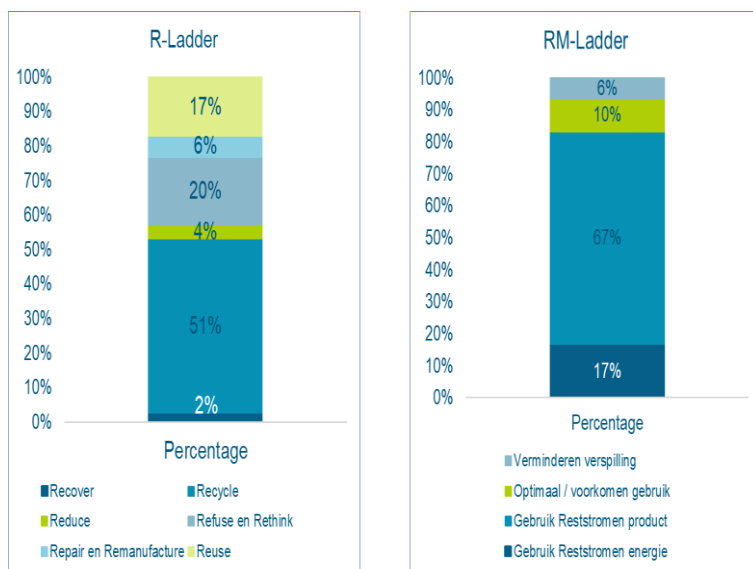

Figuur 3-4 Percentage activiteiten gelinkt aan een specifieke transitie agenda

3.4 Circulair of biobased

Bij de gevonden activiteiten is gekeken of deze “circulair” of “biobased” zijn¹. 83% van de gevonden activiteiten is circulair.

3.5 R-strategie of Trede Ladder van Moerman

Bij een “circulaire” activiteit is de R-ladder van toepassing en bij een “biobased” activiteit is dat de ladder van Moerman¹. Op slechts een beperkt aantal circulaire activiteiten (17%) kon een specifieke R-strategie worden toegekend. Hetzelfde geldt voor de ladder van Moerman: bij 23% kon een specifieke trede van de ladder van Moerman worden toegekend. Dit komt bijvoorbeeld omdat een subsidie voor “circulaire ondernemers” niet aan een specifieke R-strategie wordt toegekend/gekoppeld. De figuur hiernaast laat de verdeling per R/RM-strategie zien van de activiteiten die wel aan een specifieke R/RM-strategie konden worden gelinkt.

Figuur 3-5 Verdeling van activiteiten die gelinkt zijn aan een R/RM-strategie.

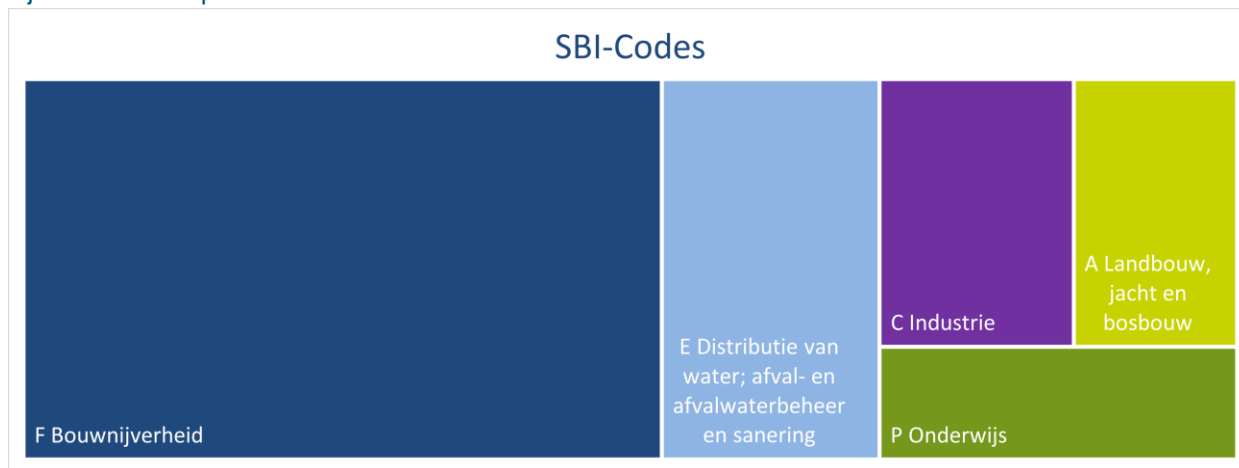
Van de activiteiten gekoppeld aan de ladder van Moerman (biobased) gaat het in 67% van de gevallen om het gebruik van reststromen voor producten. Bijvoorbeeld het maken van banken uit olifantsgras door de gemeente Haarlemmermeer. Met betrekking tot R-ladder (circulair) zijn de meeste activiteiten gericht op recycling (51%). Voorbeeld is de aanleg van een fietspad door HHSK met 100% gerecycled asfalt.

¹ Zie hoofdstuk 7: Aannames en afwegingen methode voor een toelichting.

3.6 Betrokken sectoren en partijen

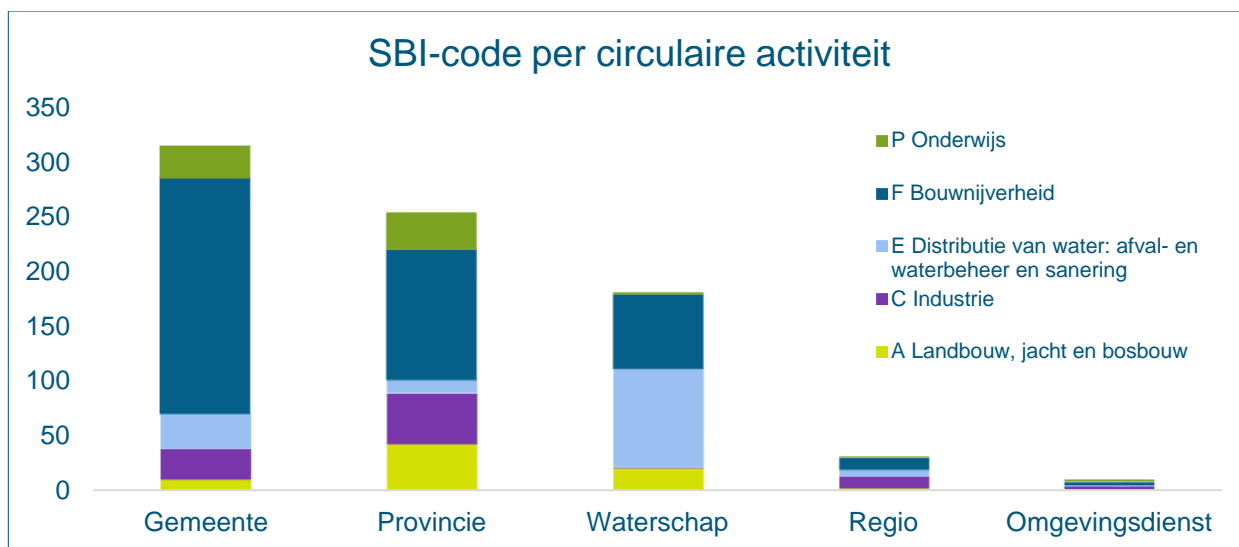
Koppeling aan sectoren

De onderstaande figuur laat zien aan welke sectoren een circulaire activiteit gekoppeld kon worden. In de figuur zijn alleen de sectoren opgenomen die meer dan 15 keer gekoppeld konden worden. De sectoren zijn SBI-codes op letter.

Figuur 3-6 Overzicht de meest voorkomende SBI-codes binnen de activiteiten

Ongeveer 50% van de activiteiten waren gericht op specifieke sectoren. In veruit de meeste gevallen betrof dit de bouwsector (23%). Andere sectoren zijn E Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering 8% (veelal bij de CE-activiteiten van waterschappen), C Industrie (5%), A Landbouw, jacht en bosbouw en P Onderwijs (4%).

Figuur 3-7 Overzicht van de SBI-Codes per circulaire activiteit binnen de verschillende type regionale overheden

De figuur laat zien dat de bouwsector (SBI F) bij gemeenten en provincies het meest gekoppeld kon worden aan een circulaire activiteit. Bij waterschappen kon de sector (SBI E) met o.a. afval- en afvalwaterbeheer het meeste gekoppeld worden.

Betrokken partijen

Circulaire activiteiten zijn aan vijf type partijen gekoppeld:

1. andere overheden
2. bedrijven
3. inwoners
4. NGO's
5. kennisinstellingen

De onderstaande tabel geeft weer welke partijen het meeste betrokken zijn geweest. Binnen één activiteit kunnen meerdere partijen betrokken zijn.

Betrokken partij	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Totaal
Andere Overheid	224	26	263	65	135	713
Bedrijf	549	43	442	64	159	1257
Inwoner	101	-	18	11	15	145
NGO	114	-	47	10	11	182
Kennisinstelling	148	2	159	23	63	395

Tabel 3-4 Aantal keren waarin een (of meerdere) partij(en) betrokken zijn bij een circulaire activiteit.

De tabel laat zien dat bedrijven (met 68%) de meest betrokken partij zijn bij circulaire activiteiten van decentrale overheden. Bij waterschappen is bij 50% van de activiteiten een bedrijf betrokken, bij andere overheden is bij meer dan 70% van de projecten een bedrijf betrokken.

Daarnaast zijn vaak (39%) ook andere overheden betrokken bij circulaire activiteiten. Bij regio organen zijn het vaakst andere overheden betrokken (68%) en bij gemeenten (31%) het minst vaak.

Inwoners zijn bij de geïnventariseerde circulaire activiteiten het minste betrokken: ca 10%. Vooral gemeenten betrekken inwoners wel (bij ca 16% van de activiteiten). Bij omgevingsdiensten zijn bij geen enkele activiteit inwoners betrokken. Dit ligt ook in de lijn der verwachting, gezien gemeenten als overheidsorgaan relatief dicht bij de inwoner staat.

Doelgroep

Activiteiten kunnen gericht zijn op de eigen organisatie, de dienstverlening van de organisatie of op de samenleving. Veruit de meeste activiteiten zijn gericht op de samenleving (57%).

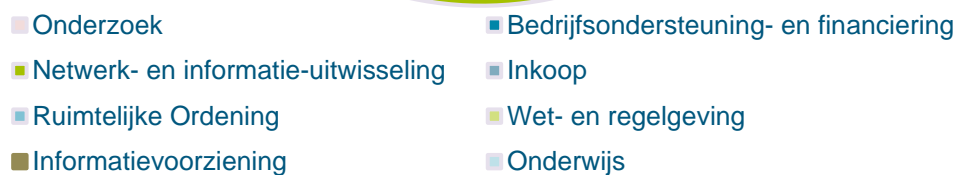
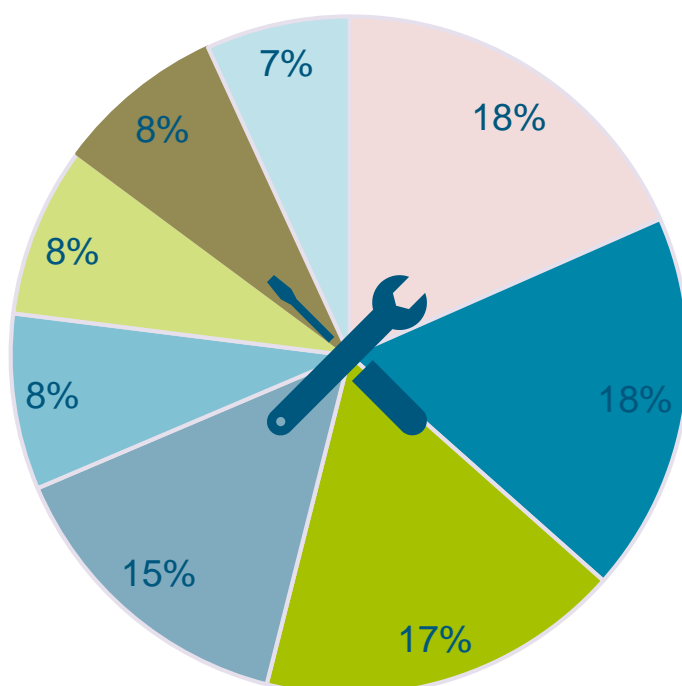
Citydeal/regiodeal

Van alle gevonden activiteiten zijn 31 activiteiten onderdeel zijn van een regiodeal. Dat is 1.6% van de activiteiten. Opvallend is dat 8 van deze activiteiten bij een omgevingsdienst zijn gevonden. Dit is 14% van de activiteiten die bij een omgevingsdienst zijn gevonden.

4 Inzet van Beleidsinstrumenten door Decentrale Overheden

In dit onderzoek worden 8 beleidsinstrumenten en 60 subinstrumenten onderscheiden (zie bijlage 1). In dit hoofdstuk wordt per beleidsinstrument uiteengezet welke subinstrumenten zijn gebruikt door de verschillende overheden en voor welke R-strategie en transitieagenda deze instrumenten worden toegepast. Ook wordt voor elke subinstrument een (typisch) voorbeeld genoemd.

Overzicht inzet beleidsinstrumenten door decentrale overheden

4.1 Beleidsinstrument 1: Onderzoek

Inzet door Decentrale Overheden

In de onderstaande tabel staat welke type onderzoek decentrale overheden doen:

Type Overheid	Gemeenten	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle overheden
Grondstoffenanalyse	16 (0,5)	3 (0,4)	24 (2)	8 (1,6)	53 (2,5)	104
Haalbaarheidsstudie	67 (2,2)	15 (2,1)	41 (3,4)	10 (2)	140 (6,7)	273
Evaluatie	3 (0,1)	-	1 (0,1)	-	19 (0,9)	23
Marktverkenning	27 (0,9)	-	27 (2,3)	3 (0,6)	43 (2)	100
Overig	24 (0,8)	10 (1,4)	43 (3,6)	11 (2,2)	15 (0,7)	103
Monitoring	20 (0,7)	2 (0,3)	11 (0,9)	2 (0,4)	17 (0,8)	52
TOTAAL	157	30	147	34	287	655 (8.7)

Tabel 4.1 Aantal Activiteiten "Onderzoek" met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

Van de 1842 circulaire activiteiten zijn er 507 waarin onderzoek voorkomt (655 keer in totaal). Gemiddeld zijn er 9 (8.7) projecten/activiteiten per decentrale overheid waarbij het beleidsinstrument "Onderzoek" wordt ingezet. Het beleidsinstrument wordt het vaakst ingezet door waterschappen en komt voor in 74% van de activiteiten van waterschappen. Binnen het beleidsinstrument "Onderzoek" komt "Haalbaarheidsstudie" het vaakst voor (42%). Wanneer naar de verschillende type overheden wordt gekeken, zijn bij waterschappen (6.7) gemeenten (2.2) en omgevingsdiensten (2.1) haalbaarheidsstudies het vaakst voorkomend. Bij provincies komen overige onderzoeken het vaakst voor (3.6) en bij regio's zijn dat overige onderzoeken (2.2) en grondstoffenanalyses (1.6). Marktverkenning komt wat frequenter voor bij provincies (2.3) dan bij de andere overheden. Evaluaties worden veruit het minst gedaan (23 in totaal).

Transitieagenda en R-strategie

Haalbaarheidsstudies zijn het meest frequent bij de Bouw en Biomassa/Voedsel transitie agenda (108) Zo'n 34% van de onderzoeken die gedaan worden, vallen niet binnen een bepaalde transitieagenda. Uit de database blijkt dat onderzoek het vaakst voorkomt bij de Biomassa en Voedsel (35%) en Bouw (17%).

Onderzoeken zijn in 39% van de gevallen niet gespecificeerd tot een R- of RM-strategie. Wanneer deze wel gespecificeerd zijn, vallen ze het vaakst binnen de strategie "Recycle" (9%) en in het geval van de Ladder van Moerman onder "Gebruiken reststroom voor product" (29%) en Gebruik reststroom energie (6%).

Voorbeelden

- Grondstoffenanalyse: Grondstoffen Atlas, Gelderland
- Haalbaarheidsstudie: Onderzoek naar regionale en circulaire energieketen op basis van gebiedseigen houtige biomassa, Friesland
- Evaluatie: Aanbestedingscriteria voor smart design principes in de GWW, Amsterdam
- Marktverkenning: Marktverkenning t.b.v. de (EU)-aanbesteding circulair extensief maaibestek, Emmen
- Overig: Circulaire verkeersborden, Scheldestromen
- Monitoring: Quicksan Impact assessment (circulaire) bouwopgave, MRA

4.2 Beleidsinstrument 2: Bedrijfsondersteuning en -financiering

Inzet door Decentrale Overheden

In de tabel staat welk type instrument decentrale overheden inzetten bij “Bedrijfsondersteuning”:

Type Overheid	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle Overheden
Subsidie	99(3,3)	2(0,3)	131(10,9)	11(2,2)	15(0,7)	258
Lening	1(0)	-	1(0,1)	1(0,2)	-	3
Deelneming	4(0,1)	-	4(0,3)	-	1(0)	9
Voucher t.b.v. onderzoek	7(0,2)	-	25(2,1)	-	-	32
(Revolverend) fonds	7(0,2)	-	3(0,3)	-	-	10
Belasting/heffing	-	-	-	-	2(0,1)	2
Garantie	1(0)	-	-	-	-	1
Prijsvraag/Wedstrijd	20(0,7)	-	8(0,7)	1(0,2)	3(0,1)	32
Facilitatie	118(3,9)	3(0,4)	118(9,8)	7(1,4)	11(0,5)	257
TOTAAL	257	5	290	20	32	604 (8.1)

Tabel 4.2 Aantal Activiteiten “Bedrijfsondersteuning en - financiering” met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

In totaal zijn er 604 activiteiten/projecten gevonden waarbij het beleidsinstrument “bedrijfsondersteuning” werd ingezet: gemiddeld 8.1 keer per decentrale overheid. Provincies (9.8 per provincie) en gemeenten (3.9 per gemeente) zetten het meest dit beleidsinstrument in. Omgevingsdiensten en waterschappen maken weinig gebruik van dit type beleidsinstrument (resp. 0.7 en 1.5 per overheid). “Subsidie” en “Facilitatie” komen veruit het meeste voor. Garantie en belasting/heffing komen (bijna) niet voor. Vouchers voor onderzoek, (revolverende) fondsen en deelnemingen worden alleen door gemeenten en provincies ingezet.

Transitieagenda (TA) en R-strategie

De meeste gevonden activiteiten waarbij het beleidsinstrument “bedrijfsondersteuning” wordt ingezet kunnen niet gekoppeld worden aan een R-strategie of de Ladder Moerman (56%). De treden “Recycle” (56) en “Gebruiken Reststroom product” (95) komen het meeste voor. Wel is meer dan de helft van de financiering gekoppeld aan specifieke transitieagenda (59%):

- Veel bedrijfsondersteuning voor Biomassa (24% van de activiteiten gekoppeld aan TA Biomassa)
- Relatief weinig financiering voor bouw (14% van de activiteiten gekoppeld aan TA Bouw)

Voorbeelden

- Subsidie: Financiering in maakindustrie voor circulaire innovaties – Noord Brabant
- Lening: Bestaande (lineaire) bedrijven met circulair initiatief ondersteunen - Tilburg
- Deelneming: Flevokusthaven - Industrierrein met ruime mogelijkheden voor circulaire bedrijven
- Fonds: Duurzaamheidsfonds voor ondernemers - Heerenveen
- Facilitatie: Testlocatie circulaire innovaties – Waterschap Vallei en Veluwe
- Vouchers voor onderzoek: Gratis circulaire scan voor bedrijven - Almere

4.3 Beleidsinstrument 3: Inkoop

Inzet door Decentrale Overheden

Type Overheid	Gemeente	Omgevings- dienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle Overheden
ICT	1 (0)	-	1 (0,1)	-	-	2
GWW	54 (1,8)	-	28 (2,3)	-	22 (1)	104
Gebouw	19 (0,6)	-	-	-	13 (0,6)	32
Energie	3 (0,1)	-	2 (0,2)	1 (0,2)	29 (1,4)	35
Facilitair	18 (0,6)	-	14 (1,2)	-	5 (0,2)	37
Transport	3 (0,1)	-	3 (0,3)	1 (0,2)	1 (0)	8
Grondstof leveren	14 (0,5)	1 (0,1)	7 (0,6)	-	104 (5)	126
Overig/ Niet specifiek	47 (1,6)	1 (0,1)	24 (2)	6 (1,2)	18 (0,9)	96
TOTAAL	159	2	79	8	192	440 (5.9)

Tabel 4.3 Aantal Activiteiten “Inkoop” met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

In totaal zijn er 440 activiteiten/projecten gevonden waarbij het beleidsinstrument “circulair inkopen” werd ingezet: gemiddeld 5.9 keer per decentrale overheid. Waterschappen passen het dit instrument het meest toe (9.1x per overheid) en Omgevingsdiensten (0.33 x) en regio organen (1.6 x) het minst. De inkoopcategorie “Grondstof Leveren” wordt het meest ingezet, voornamelijk door waterschappen (104). Verder komt de inkoopcategorie “GWW” veel voor bij zowel provincies (2.3), gemeenten (1.8) als waterschappen (1). Provincies, gemeenten en waterschappen doen gemiddeld 0.6 circulair inkoop traject rond gebouwen. Er zijn een stuk minder circulaire inkopen van categorieën ICT, Energie en Transport.

Transitieagenda en R-strategie

Een groot deel (74%) van de inkoopactiviteiten is gekoppeld aan een transitieagenda: hiervan zijn bijna een kwart gekoppeld aan bouw (23%). 31% van de inkooptrajecten gaat over de TA biomassa/voedsel en 12% van de inkooptrajecten over TA consumptiegoederen. Er zijn slechts 12 inkooptrajecten van decentrale overheden rond de TA kunststoffen en 11 voor TA de maakindustrie. 311 inkooptrajecten (10%) konden gekoppeld worden aan een R-strategie of ladder Moerman. 45% betreft Moerman en 26% betreft R-strategie. De meest populaire “R” gekoppeld aan inkopen is met 50 inkooptrajecten “recycling” (11%). De meest populaire “RM” is Gebruik reststromen product. Dit is voornamelijk het leveren van grondstoffen door waterschappen.

Voorbeelden

- ICT: Pilot circulaire aanbesteding ICT – apparatuur - Utrecht
- GWW: Uitvraag twee circulaire bruggen Floriade – Almere
- Gebouw: Gemeentewerf Dieren - Rheden
- Energie: Grass2grid Noord-Holland
- Facilitair: Aanbesteding warme en koude drankvoorziening - Enschede
- Grondstof leveren: Van Berm tot Bladzijde – Waterschap Vallei en Veluwe, Provincie Gelderland
- Transport: De Groene Hub: Stadsbus Nijmegen rijdt op restafval huishoudens - Nijmegen
- Overig: Training circulair inkopen voor inkopers - Tilburg

4.4 Beleidsinstrument 4: Informatievoorziening

Inzet door Decentrale Overheden

In de tabel staat welk type instrument decentrale overheden inzetten bij "Informatievoorziening":

Type overheid	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle Overheden
Voorlichtingscampagne	20 (0,7)	-	6 (0,5)	-	3 (0,1)	29
Expertisecentrum	27 (0,9)	1 (0,1)	24 (2)	6 (1,2)	10 (0,5)	68
Nieuwsbrief	2 (0,1)	-	1 (0,1)	-	1 (0)	4
Brief/ folder	-	-	2 (0,2)	-	3 (0,1)	5
Informatiegesprek	34 (1,1)	16 (2,3)	12 (1)	4 (0,8)	5 (0,2)	71
Kennispartner	16 (0,5)	10 (1,4)	9 (0,8)	6 (1,2)	21 (1)	62
TOTAAL	99	27	54	16	43	239 (3.1)

Tabel 4.4 Aantal Activiteiten "informatievoorziening" met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

Betreffende informatievoorziening worden er gemiddeld drie activiteiten per overheid gedaan (3.1). De tabel laat zien dat voorlichtingscampagnes enkel worden uitgevoerd door gemeentes (0.7), provincies (0.5) en waterschappen (0.1). Omgevingsdiensten fungeren het vaakst als kennispartner (1.4), maar ook regio organen (1.2) en waterschappen (1) vervullen deze rol af en toe. In de rol van kennispartner fungeren centrale overheden in zowel de rol als initiatiefnemer als deelnemer. Informatiegesprekken worden het vaakst uitgevoerd door omgevingsdiensten (2.3) en gemeenten (1,1). Een brief of nieuwsbrief wordt zelden ingezet als instrument en enkel door een provincie of gemeente. Een expertisecentrum komt het vaakst voor bij regio organen (1.2) en provincies (2).

Transitieagenda en R-strategie

Binnen informatievoorziening passen de meeste activiteiten niet bij een bepaalde transitieagenda (50%). Wanneer activiteiten wel binnen een transitieagenda passen, betreft dit in de meeste gevallen de transitieagenda's Biomassa/Voedsel (17%), Bouw (14%) en Consumptiegoederen (8%). Tevens passen binnen informatievoorziening de meeste activiteiten niet binnen een R-strategie (64%) Wanneer activiteiten wel binnen een R-strategie of de Ladder van Moerman vallen betreft dit het vaakst het gebruik van de Gebruik reststroom product (17%) en Recycle (8%).

Voorbeelden

- Voorlichtingscampagne: 'Ziezo Afval scheiden doe je zo, Enschede en Almelo'
- Kennispartner: 'Inrichten van servicepunt circulaire economie, Zwolle'
- Informatiegesprek: 'Overleg met Woningcorporaties voor circulair bouwen, Tilburg'
- Brief/folder: 'Flyer voor ondernemers voor duurzaam inkopen, Zeeland'
- Nieuwsbrief: 'Grondstoffencollectief, Almere'
- Expertisecentrum: 'Waterlab Flevoland, Zuiderzeeland'

4.5 Beleidsinstrument 5: Onderwijs

Inzet door Decentrale Overheden

In de tabel staat welk type instrument decentrale overheden inzetten bij “Onderwijs”:

Type overheid	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle Overheden
Opleiding/cursus	12(0,4)	-	11(0,9)	-	1(0)	24
Stageplekken	8(0,3)	-	5(0,4)	2(0,4)	2(0,1)	17
Samenwerking	60(2)	-	48(4)	7(1,4)	5(0,2)	120
Ontwikkeling/innovatie	38(1,3)	-	33(2,8)	1(0,2)	6(0,3)	78
Lesmateriaal	7(0,2)	-	5(0,4)	-	1(0)	13
Les faciliteren	3(0,1)	-	1(0,1)	-	-	4
Excursie	4(0,1)	-	1(0,1)	1(0,2)	1(0)	7
Totaal	132	-	104	11	16	263 (3.5)

Tabel 4.5 Aantal Activiteiten “Onderwijs” met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

In totaal zijn er 236 activiteiten waarin het beleidsinstrument “Onderwijs” is geïdentificeerd: gemiddeld 3.5 per decentrale overheid. Provincies (8.7x) en gemeenten (4.4x) doen het meest met aan “Onderwijs” gerelateerde activiteiten. Omgevingsdiensten (0) Waterschappen (0.8) en Regio organen (2.2) passen dit beleidsinstrument minder vaak toe. De meeste aan Onderwijs gerelateerde activiteiten omvatten samenwerking (46%) en innovatie (30%). Les Faciliteren (4), Lesmateriaal (13), excursies (7) en stageplekken (17) komen nog weinig voor in de database. Verklaringen hiervoor kunnen zijn dat decentrale overheden dit weinig doen of dit via derden doen (Bijvoorbeeld Natuur en Milieu Educatie Centra). “Samenwerking” met onderwijs en “Ontwikkelen/innovatie” gebeuren vaak samen: dit gebeurt bij 46 projecten/activiteiten (dit is 58% van de ontwikkel/innovatie initiatieven).

Transitieagenda (TA) en R-strategie

46% van de onderwijsactiviteiten zijn gekoppeld aan een transitieagenda. Bijna de helft daarvan is gerelateerd aan de TA Biomassa en voedsel. Relatief weinig onderwijsactiviteiten zijn gerelateerd aan de TA Bouw namelijk 11 in totaal. De meeste onderwijsactiviteiten zijn niet gekoppeld aan R-strategie of Ladder van Moerman (71%). Slechts 12% van de activiteiten is gekoppeld aan een R-strategie en 17% aan ladder van Moerman.

Voorbeelden

- Opleiding/cursus: Training voor circulair inkopen inkopers - Tilburg
- Stageplekken: Samenwerking met MKB en scholen voor circulaire stageplekken - Friesland
- Lesmateriaal: Lesprogramma duurzaamheidscentrum - Assen
- Samenwerking: Interreg project 3D printen beton - Almere
- Ontwikkelen/innovatie: Agrifood programma - Gelderland
- Excursie: Excursies naar werkplaatsen – Regio
- Les Faciliteren: REPAiR - Amsterdam

4.6 Beleidsinstrument 6: Netwerk- en Informatie-uitwisseling

Inzet door Decentrale Overheden

In de tabel staat welk type instrument decentrale overheden inzetten bij “Netwerken”:

Type overheid	Gemeente	Omgevings- dienst	Provincie	Regio	Water- schap	Alle Overheden
(Online) platform	28 (0,9)	-	18 (1,5)	2 (0,4)	8 (0,4)	56
Netwerkbijeenkomst	88 (2,9)	5 (0,7)	54 (4,5)	21 (4,2)	4 (0,2)	172
Seminar/ congres	11 (0,4)	2 (0,3)	10 (0,8)	3 (0,6)	5 (0,2)	31
Kennisnetwerk	153 (5,1)	5 (0,7)	125 (10,4)	38 (7,6)	26 (1,2)	347
Lobby	3 (0,1)	1 (0,1)	8 (0,7)	2 (0,4)	-	14
TOTAAL	283	13	215	66	43	620 (8.2)

Tabel 4.6 Aantal Activiteiten “Netwerk- en informatievoorziening” met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

Binnen het beleidsinstrument “Netwerk- en informatievoorziening” worden er door decentrale overheden gemiddeld acht (8.2) activiteiten verricht. Provincies (10.4), regio organen (7.6), gemeenten (5.1), en waterschappen (1.2) voeren netwerk- en informatievoorzieningen het vaakst uit via kennisnetwerken. Omgevingsdiensten maken evenveel gebruik van netwerkbijeenkomsten (beide 0.7) en maken als enige geen gebruik van (online) platformen. Netwerkbijeenkomsten worden ook vaak gebruikt door regio organen (4.2), provincies (4.5) en gemeenten (2.9). Congressen en Seminars komen het vaakst voor binnen provincies (0.8) en regio organen (0.6). In 45% van de gevallen zijn decentrale overheden ook daadwerkelijk initiatiefnemer van de informatie-uitwisseling.

Transitieagenda en R-strategie

Bij 45% procent vallen de ingezette beleidsinstrumenten binnen netwerk- en informatievoorziening niet onder één transitieagenda. Wanneer activiteiten wel binnen een transitieagenda vallen, betreft dit veelal de transitieagenda Bouw (25%) en de transitieagenda Biomassa en Voedsel (17%). 81% van de activiteiten behoort niet tot één specifieke R-strategie of Ladder van Moerman. Wanneer dit wel het geval is betreft het Gebruik van reststroom product (7%) of Recycle (4%).

Voorbeelden

- (Online) Platform: Interreg project USAR: bagger als grondstof, HHSK
- Netwerkbijeenkomst: The Future of (no) waste, Cleantech Delta
- Seminar/Congres: Organisatie Delta Water Challenge, Scheldestromen
- Kennisnetwerk: Circulair Friesland, o.a. Provincie Friesland
- Lobby: Organiseren van een lobby naar de ministeries - DCMR

4.7 Beleidsinstrument 7: Wet- en regelgeving

Inzet door Decentrale Overheden

In de tabel staat welk type instrument decentrale overheden inzetten bij “Wet- en regelgeving”:

Type overheid	Gemeente	Omgevings- dienst	Provincie	Regio	Water- schap	Alle Overheden
Convenant	44 (1,5)	2 (0,3)	67 (5,6)	6 (1,2)	41 (2)	160
Vergunning	13 (0,4)	13 (1,9)	6 (0,5)	-	-	32
Handhaving/ Toezicht	1 (0)	6 (0,9)	1 (0,1)	-	1 (0)	9
Certificering	-	-	1 (0,1)	-	-	1
Vrijstelling (regelvrij)	12 (0,4)	2 (0,3)	6 (0,5)	1 (0,2)	(0)	21
Concessie	-	-	-	-	1 (0)	1
Verordening	-	-	-	1 (0,2)	-	1
Bestemmingsplan/ OW	4 (0,1)	-	3 (0,3)	-	-	7
Verbod	-	-	-	-	-	0
TOTAAL	74	23	84	8	43	232 (3.1)

Tabel 4.7 Aantal Activiteiten “Wet- en regelgeving” met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

Het gemiddeld aantal wet- en regelgeving activiteiten per type decentrale overheid bedraagt drie (3.1). Wat opvalt is dat een aantal instrumenten (Verbod, Certificering en Concessie) vrijwel geen enkele keer is benoemd. Verder blijkt dat provincies het vaakst gebruikt maken van een convenant (5.6) gevolgd door waterschappen (2) en gemeenten (1.5). Convenanten zijn vaak landelijke initiatieven, zoals de Green Deal Duurzaam GWW en het Grondstoffenakkoord. Daarnaast passen gemeenten (0.4), omgevingsdiensten (1.9) en provincies (0.5) ook vergunningen toe. Omgevingsdiensten hebben de meeste activiteiten binnen de handhaving/toezicht categorie (0.9). Regio organen passen tevens convenanten toe (1.2).

Transitieagenda en R-strategie

41% van de ingezette beleidsinstrumenten binnen wet- en regelgeving, valt niet binnen één transitieagenda. Wanneer de beleidsinstrumenten wel binnen één transitieagenda passen, betreffen dit veelal de Bouw (32%) en Biomassa/Voedsel (18%). Tevens behoort 73% van de activiteiten niet tot één R-strategie of de Ladder van Moerman. Wanneer activiteiten wel binnen een R-strategie vallen, betreft dit Recycle (10%). Gebruik van reststroom product komt in 8% van de activiteiten voor en Gebruik reststroom energie komt bij 3% voor.

Voorbeelden

- Convenant: Deelname Biomassa Alliantie, HHSK
- Vergunning: Fabriek voor mineralenterugwinning, Gelderland
- Handhaving/Toezicht: Ervaring opdoen met toezicht bij bedrijven op het gebied van Circulaire Economie, OD ZO-Brabant
- Vrijstelling (regelvrij): Wegnemen belemmerende regels voor circulaire initiatieven, Rotterdam
- Bestemmingsplan/OW: Duurzaam bedrijvenpark: Ecopark, Noordoostpolder

4.8 Beleidsinstrument 8: Ruimtelijke Ordening

Inzet door Decentrale Overheden

In de tabel staat welk type instrument decentrale overheden inzetten bij "Ruimtelijke Ordening":

Type overheid	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle Overheden
Gronduitgifte	7 (0,2)	-	-	-	1 (0)	8
Gebiedsontwikkeling	60 (2)	-	17 (1,4)	4 (0,8)	13 (0,6)	94
Gebouw	51 (1,7)	-	18 (1,5)	3 (0,6)	53 (2,5)	125
Grondstof depot (opslag)	17 (0,6)	-	3 (0,3)	(0)	17 (0,8)	37
TOTAAL	135	0	38	7	84	264 (3.52)

Tabel 4.8 Aantal Activiteiten "Ruimtelijke Ordening" met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

Bij 225 projecten/activiteiten wordt het beleidsinstrument "Ruimtelijke Ordening" ingezet: 264 keer in totaal met gemiddeld 3.52 ingezette beleidsinstrumenten per overheid. Gemeenten doen het meeste met Ruimtelijke Ordening (4.5 activiteiten per gemeente). Dit is ook plausibel gezien de grote rol van gemeenten bij gebiedsontwikkeling (2) en de hoeveelheid vastgoed van een gemeente (1.7 per gemeente). De meeste activiteiten zijn gerelateerd aan Gebiedsontwikkeling (94 en Gebouwen (125). Slechts acht projecten zijn gevonden waarbij het beleidsinstrument "Circulaire gronduitgifte" werd ingezet. Er zijn geen activiteiten m.b.t. ruimtelijke ordening gevonden bij omgevingsdiensten. Mogelijk liggen er nog kansen in circulariteit van hun eigen vastgoed.

In totaal zijn er 53 activiteiten bij waterschappen gevonden met subinstrument gebouw. Bij de inventarisatie van waterschappen zijn projecten waarbij gebouwen moeten worden gebouwd voor activiteiten tot deze categorie gerekend.

Transitieagenda (TA) en R-strategie

82% van de activiteiten waarbij het beleidsinstrument "Ruimtelijke Ordening" is ingezet, is gekoppeld aan een transitieagenda. De meeste (55%) zijn gekoppeld aan de TA bouw. Dit is logisch want RO is direct gerelateerd aan deze transitieagenda. Bij activiteiten die niet aan de TA Bouw gekoppeld zijn, gaat het vaak om activiteiten die te maken hebben met de circulaire invulling van een gebied of een gebouw, en niet over het bouwen zelf, zoals het Upcycle Centrum van Almere (consumptiegoederen), een Duurzaam bedrijvenpark: Ecopark van Noord-Oostpolder (TA n.v.t.) en onderzoek naar huizen bouwen van biobased materiaal van Zuid-Holland (TA Biomassa).

56% van de activiteiten is gekoppeld aan een R-strategie of een trede van de Ladder van Moerman. 12% is gekoppeld aan reuse, en 8% aan recycle. 17% zijn gekoppeld aan Gebruik reststroom product van de Ladder van Moerman. Dit betreft veelal het gebruik van biobased materialen (observatie).

Voorbeelden

- Gronduitgifte: Gronduitgifte scoren aan mate van circulariteit - Amsterdam
- Gebouw: Demontage Zwembad Aquarena naar openluchtzwembaden omliggende dorpen - Emmen
- Gebiedsontwikkeling: Circulaire herinrichting Regenboogbuurt - Almere
- Grondstof Depot: Grond- en reststoffen bank - Rotterdam

4.9 Circulaire Activiteiten gerelateerd aan Beheertaken

Inzet door Decentrale Overheden

Type overheid	Gemeente	Omgevingsdienst	Provincie	Regio	Waterschap	Alle Overheden
Huishoudelijk afvalbeleid	71 (2,4)	3 (0,4)	7 (0,6)	4 (0,8)	7 (0,3)	92
Groen/ Natuur/ Recreatie	9 (0,3)	1 (0,1)	6 (0,5)	(0)	53 (2,5)	69
GWW / inrichting openbare ruimte	25 (0,8)	-	38 (3,2)	1 (0,2)	30 (1,4)	94
Waterzuivering	3 (0,1)	-	2 (0,2)	(0)	148 (7)	153
Watersysteem/ Waterkeringen	-	-	1 (0,1)	(0)	47 (2,2)	48
Overig	3 (0,1)	-	1 (0,1)	1 (0,2)	33 (1,6)	38
TOTAAL	111	4	55	6	318	494 (6.5)

Tabel 4.9 Aantal Activiteiten gerelateerd aan een beheertaak met vetgedrukt het totale aantal per type decentrale overheid en tussen haakjes het gemiddelde aantal per type decentrale overheid

Bij 422 activiteiten zijn één of meerdere beheertaken gevonden die kunnen worden gelinkt aan het stimuleren van de circulaire economie (494 totaal). Gemiddeld zijn er per onderzochte overheid 6.5 circulaire activiteiten rondom beheertaken ingezet. Waterschappen zijn het meest actief op dit gebied. Ongeveer de helft van deze activiteiten heeft te maken met de waterzuivering (bv. terugwinning grondstoffen) daarnaast doen veel waterschappen ook circulaire activiteiten bij hun watersysteem, de inrichting van de openbare ruimte en bij het groenbeheer. In 98 van 422 activiteiten wordt gewerkt aan het leveren van een grondstof (zie inkoop), 87% hiervan door waterschappen. Bij gemeenten bestaan de beheertaken veelal uit huishoudelijk afvalbeleid (71). Hierbij dient te worden aangemerkt dat we in dit onderzoek alleen circulaire activiteiten hebben geïnventariseerd die gemeenten zelf aanmerken als circulair (er is dus bijvoorbeeld niet actief gezocht naar activiteiten aangaande huishoudelijk afval).

Transitieagenda en R-strategie

38% van de activiteiten kunnen worden gelinkt aan de transitieagenda Biomassa en Voedsel. Hierbij gaat het veelal om het terugwinnen van biotische grondstoffen. 20% van de activiteiten zijn gelinkt aan de Bouw en 11% aan Consumptiegoederen (voornamelijk huishoudelijk afval beleid) en 25% is niet gelinkt aan een specifieke transitieagenda. Van alle activiteiten is 34% gelinkt aan het gebruik van reststromen (ladder Moerman) en 16% gelinkt aan recycling. 24% valt niet binnen een specifieke R-strategie.

Voorbeelden

- Huishoudelijk afvalbeleid: Plasticfabriek Almere (via huishoudelijk PMD-afval) – Gemeente Almere
- Groen/Natuur en Recreatie: Gemeentelijk groenafval composteren volgens CMC-methode – Gemeente Fryske Marren
- GWW/ inrichting openbare ruimte: Green Deal Duurzaam GWW – meerdere overheden
- Waterzuivering: Circulaire Rioolzuiveringsinstallatie – Waterschap Noorderzijlvest
- Watersysteem/ Waterkeringen: Circulaire bio composieten op basis van restmaterialen – Waterschap De Dommel
- Overig: Gebruik circulaire bezems – Gemeente Rotterdam

5 Conclusies en Aanbevelingen

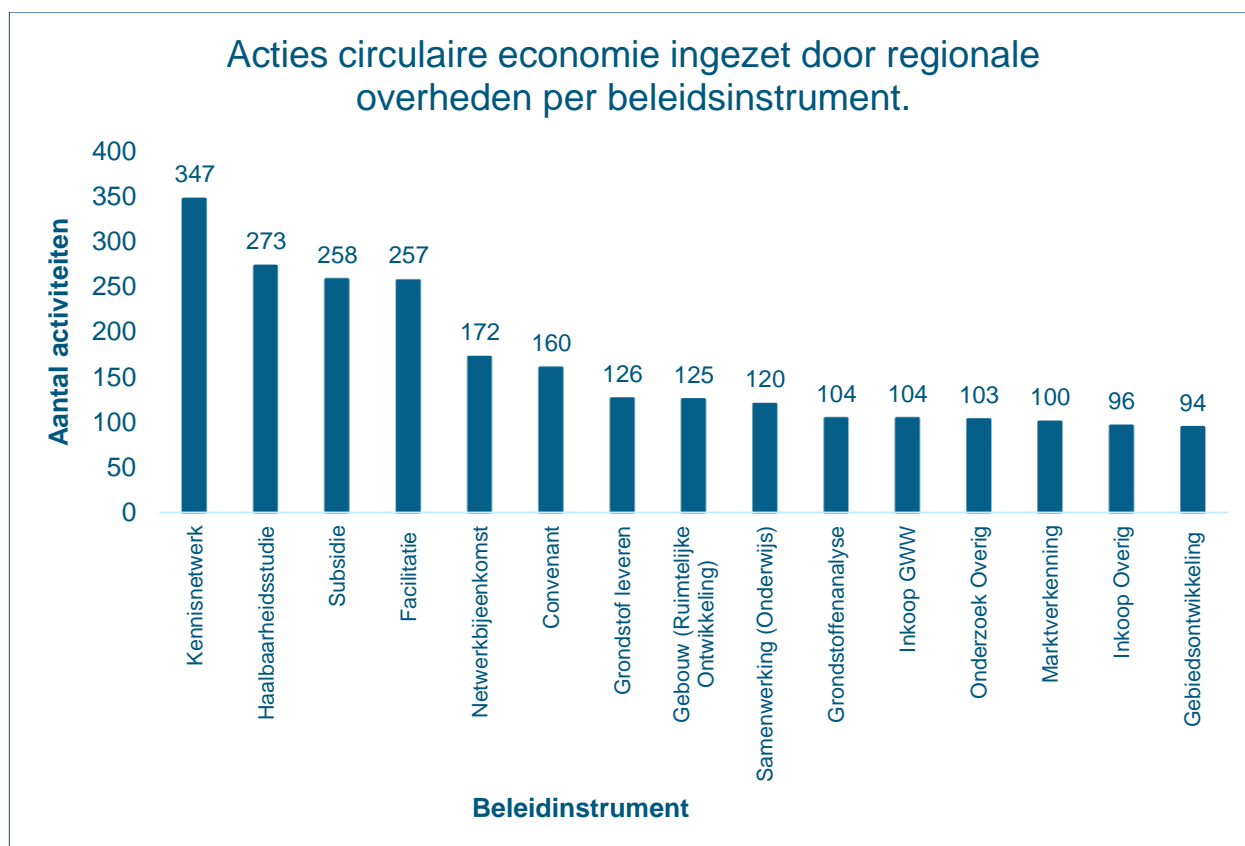
5.1 10 Conclusies

1. Type beleidsinstrumenten Onderzoek en Bedrijfsondersteuning meest ingezet

Overheden zetten de instrumenten Onderzoek (655 activiteiten) en Bedrijfsondersteuning (604) het meeste in. In de opstartfase van de circulaire economie kunnen onderzoeken een rol spelen in het vinden van aangrijpingspunten (bv. grondstoffenanalyse) en het onderzoeken van de mogelijkheden (haalbaarheidsstudie, marktverkenning). Bedrijfsondersteuning richt zich op dit moment vaak op het agenderen en verbinden van circulaire economie bij bedrijven, ook wordt rechtstreekse ondersteuning verleend aan circulaire initiatieven.

2. Meest populaire beleidsinstrumenten zijn kennisnetwerken, haalbaarheidsstudies en subsidies

Onderstaande figuur laat zien dat de meest populaire beleidsinstrumenten kennisnetwerken, haalbaarheidsstudies en het geven van subsidies zijn.

Figuur 5-1 De 15 meest ingezette beleidsinstrumenten door regionale overheden

3. Bij een activiteit wordt vaak een combinatie van beleidsinstrumenten ingezet

Bij veel van de gevonden activiteiten worden meerdere beleidsinstrumenten ingezet. Gemiddeld vinden wij 1,5 type beleidsinstrumenten per activiteit. Bij de verdiepende studie waarbij we een aantal (relatief succesvolle) initiatieven hebben onderzocht, zie je dat vaak minimaal 2, maar vaak wel 3 of meer beleidsinstrumenten gezamenlijk zijn ingezet. Bij "De plasticfabriek" in Almere zie je bijvoorbeeld dat de gemeente eerst een haalbaarheidsstudie heeft gedaan, vervolgens circulair heeft ingekocht, en op dit moment faciliteert (bedrijfsondersteuning).

4. Grote verschillen tussen verschillende overheden

De focus verschilt behoorlijk per type regionale overheid. Zo focussen provincies zich op bedrijfsondersteuning en -financiering. Gemeenten doen dat ook, maar stimuleren ook vaak kennisnetwerken. Waterschappen doen daarentegen vooral onderzoek (zoals haalbaarheidsstudies) en leveren grondstoffen. Regio-organen zijn net als gemeenten actiever op het gebied van netwerk en informatievoorziening. Tot slot zijn omgevingsdiensten bezig met vergunningen en fungeren zij als kennispartner.

5. Meeste activiteiten bij provincies

Van de onderzochte overheden doen provincies het meeste activiteiten, 71 per provincie, waar het gemiddelde 37 is. In het stimuleren van de circulaire economie kunnen provincies een belangrijke rol spelen door het verkrijgen van inzicht en overzicht, en regionale spelers en initiatieven te verbinden. Provincies hebben ook meer activiteiten afgerond.

6. Veel acties van regionale overheden horen bij beginfase van de transitie

Het onderzoek laat zien dat veel activiteiten van regionale overheden passen bij de beginfase van de transitie naar een circulaire economie. Zo komt onderzoek als type beleidsinstrument bij circa 30% van de activiteiten voor. En veel activiteiten zijn gericht op de voorbereidingsfase of een pilot/test (circa 510). Daarnaast zijn het delen van kennis en het verbinden van initiatieven belangrijk in deze fase van de transitie. Instrumenten, zoals de vorming van netwerken stimuleren, binnen netwerk- en informatie-uitwisseling, worden dan ook veel toegepast door regionale overheden (circa 620 acties).

7. Veel circulaire activiteiten niet gekoppeld aan specifieke transitieagenda of R-strategie

Van de gevonden activiteiten blijkt dat de meeste zich focussen op de circulaire economie in brede zin en dat activiteiten daardoor vaak niet gelinkt konden worden aan een specifieke transitieagenda of R/RM-strategie. Wij vermoeden dat dit deels te verklaren is doordat overheden nog in de beginfase van de transitie zitten. Voorbeelden van activiteiten die niet gekoppeld zijn aan een transitieagenda of circulaire strategie zijn netwerkbijeenkomsten met uitleg over de circulaire economie en subsidies voor bedrijven met een circulair businessmodel. Wanneer activiteiten wel binnen een bepaalde transitieagenda konden worden geschaard, was dit in de meeste gevallen de bouw. Activiteiten binnen een R/RM-strategie betroffen veelal recycling en het gebruik van reststromen voor producten.

8. Regionale overheden geven zelf het goede voorbeeld

Het onderzoek laat ook zien dat er veel mogelijkheden zijn om meer circulair te werk te gaan. Regionale overheden geven daartoe vaak zelf het goede voorbeeld. Circulair inkopen is bijvoorbeeld met circa 450 acties een regelmatig toegepast instrument. Verreweg het meest populair hierbij zijn het zelf leveren van grondstoffen (ca 130 keer) en de inkoopcategorieën GWW (circa 100 acties in de grond-, weg- en waterbouw) en in mindere mate de categorie Gebouw (circa 30 acties). Mogelijk zijn regionale overheden gemobiliseerd via de Green Deal GWW. Een aansprekend circulair inkooptraject is bijvoorbeeld de uitvraag van circulaire bruggen door de provincie Flevoland en gemeente Almere.

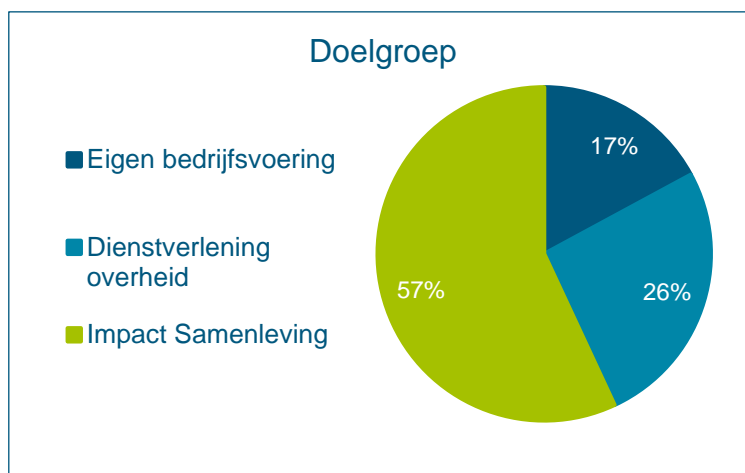
9. Regionale overheden stimuleren bedrijven circulair te werken

Regionale overheden stimuleren nadrukkelijk bedrijven in de regio. Bij ca 70 procent van de activiteiten die regionale overheden ondernemen, zijn bedrijven betrokken. Het meest toegepaste beleidsinstrument is het bieden van bedrijfsondersteuning, met name subsidies (circa 250 acties) en facilitatie in brede zin (circa 250). Bij facilitatie gaat het bijvoorbeeld om het gratis beschikbaar stellen van een expert om een circulair initiatief verder te brengen (Flevoland) of een testlocatie ter beschikking stellen voor een circulaire innovatie (Vallei en Veluwe). Voorbeelden zijn de subsidieregeling van € 30.000,- van de gemeente Tilburg om

circulaire initiatieven verder te helpen of de subsidie van € 7,5 miljoen van Zuid-Holland om de baanbrekende afvalverwerkingsfabriek Waste to Chemistry mogelijk te maken.

10. Regionale overheden focussen voornamelijk op de impact in de samenleving

Tot slot valt op dat de meeste activiteiten gericht zijn op het creëren van impact in de samenleving (57%). In mindere mate wordt ook gewerkt aan activiteiten binnen de eigen bedrijfsvoering en activiteit gerelateerd aan de dienstverlening van regionale overheden.

Tabel 5-2 Overzicht doelgroepen waarop de activiteiten gericht zijn.

5.2 Aanbevelingen

Ontsluiten data

Dit onderzoek heeft waardevolle data opgeleverd over de transitie naar een circulaire economie. Overheden zouden deze informatie kunnen gebruiken als inspiratie bij het formuleren van plannen, actieagenda's en roadmaps, en voor het zoeken van potentiële partners in projecten.

Om hier gebruik van te maken, moet deze informatie (online) worden ontsloten, op een dusdanige manier dat deze goed doorzoekbaar en toepasbaar is. Een mogelijkheid hiertoe zou de Regotool CE van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zijn. De Regiotool CE is een platform gericht op het informeren en helpen van partijen die aan de slag gaan met een circulaire economie.

Periodieke voortgangsmeting

De rol van overheden in de circulaire economie zal veranderen. Wij verwachten op termijn een transitie van verkennen en proberen naar opschalen, realiseren, monitoren en evalueren. Mede door dit onderzoek zullen overheden een steeds beter zicht krijgen op welke instrumenten ze kunnen inzetten, en welke instrumenten effectief zijn. Ook zullen overheden nieuwe beleidsinstrumenten gaan ontwikkelen.

Om zicht te houden op deze transitie en om kennis over in de te zetten beleidsinstrumenten actueel te houden, is het van belang dat dit onderzoek periodiek wordt herhaald (bijvoorbeeld tweejaarlijks).

Ontwikkelen database inspiratievoorbeelden

Inspiratievoorbeelden helpen overheden met het formuleren van acties ter stimulering van de circulaire economie. Het delen van geleerde lessen zorgt dat de goede handelingen navolging vinden en belemmeringen eenvoudiger te overkomen zijn. Bij het samenstellen van dit inspiratieboek is een selectie gemaakt waarbij heel veel waardevolle initiatieven en geleerde lessen niet zijn opgenomen. Ook zijn er veel partijen die graag een (eigen) inspiratievoorbeeld hadden willen inbrengen. Daarom adviseren wij om een grotere online database te ontwikkelen met inspiratievoorbeelden waarin overheden zelf inspiratievoorbeelden kunnen aanleveren.

Betrekken koepel- en partnerorganisaties

Naar aanleiding van dit onderzoek heeft RHDHV een vervolgstudie gedaan voor de Unie van Waterschappen, naar het handelingsperspectief voor waterschappen in de transitie naar een circulaire economie. Hiervoor is ook een brede inventarisatie gedaan naar de circulaire activiteiten van alle waterschappen in Nederland. De resultaten van deze inventarisatie zijn in dit onderzoek opgenomen.

Om overheden inzicht te geven in hun potentiële rol in de transitie naar een circulaire economie zou het wenselijk zijn om, samen met de koepelorganisaties, een dergelijk verdiepend onderzoek uit te voeren naar het handelingsperspectief van en meer toegespitst op het type overheid in de circulaire economie.

Nader onderzoek naar kosteneffectiviteit inzet beleidsinstrumenten

Dit onderzoek laat niet zien hoeveel overheden investeren om de activiteiten te realiseren en wat het effect hiervan is. Wij adviseren hier een verdiepende studie naar te doen, om inzicht te krijgen wat de meest kosteneffectieve beleidsinstrumenten zijn. Niet alleen helpt dit overheden om de meest kosteneffectieve instrumenten te kiezen, ook helpt dit bij het opstellen van project- en programmabegrotingen circulaire economie. Ook zou dit (koepel)organisaties kunnen helpen om voldoende budget te krijgen voor hun taken in de circulaire economie.

Onderdeel van deze studie zou ook het meten van de effecten van maatregelen moeten zijn (de impact). Op dit moment schrijft een studente van de Universiteit Utrecht onder begeleiding van de universiteit en RHDHV hier een scriptie over, het meten van deze effecten, mede op basis van dit onderzoek.

6 Overzicht uitgewerkte illustratieve voorbeelden

Verdiepend onderzoek

Naast de inventarisatie is in het kader van dit onderzoek ook een verdiepende studie gedaan naar de meest gebruikte activiteiten. Bij de verdiepende studie zijn 22 praktijkcases uitgewerkt middels deskstudie en interviews. Het resultaat is een inspiratieboekje waarin verschillende overheden vertellen over de aanpak, het beoogde effect en de knelpunten van één specifiek circulaire activiteit. Het boekje is gepubliceerd en kan worden gevonden via [deze link](#).

Overzicht 22 illustratieve voorbeelden

In het Inspiratieboek circulaire activiteiten van regionale overheden zijn de volgende illustratieve voorbeelden uitgewerkt:

- *Beleidsinstrument Onderzoek*
  1. Gemeente Almere: Plasticfabriek
  2. Provincie Brabant: Marktconsultatie Circulaire maakindustrie Brabant
  3. Provincie Gelderland: Grondstoffenatlas
  4. Waterschap Rivierenland – Circulaire Dijkversterking
- *Beleidsinstrument Bedrijfsondersteuning en -financiering*
  5. Waterschap Vallei en Veluwe – Testlocatie (circulaire)innovatie
  6. Gemeente Tilburg – Makerspaces textielindustrie
  7. Gemeente Nijmegen – Gratis circulaire scan voor bedrijven
- *Beleidsinstrument Circulair Inkopen*
  8. Provincie Flevoland – Circulaire bruggen
  9. Gemeente Leeuwarden – Launching customer circulaire producten
  10. Waterschap HHSK – Bluerroof
- *Beleidsinstrument Informatievoorziening*
  11. Provincie Gelderland – Circles
  12. Omgevingsdienst ODMH – In kaart brengen grondstofstromen bedrijventerreinen
- *Beleidsinstrument Onderwijs*
  13. Provincie Drenthe – Noordelijk Innovatielab CE
  14. Provincie Zeeland – Circulair beleven
- *Beleidsinstrument Netwerk en informatie-uitwisseling*
  15. Regio Foodvalley – Living Lab
  16. Regio MRA – netwerken geprioriteerde stromen
  17. Gemeente Amersfoort - Netwerkbijeenkomsten circulaire economie
  18. Gemeente Nijmegen: Circulaire Raad Rijk van Nijmegen
- *Beleidsinstrument Wet- en Regelgeving*
  19. Regio MRA – Platform aanpak belemmerende wet en regelgeving
  20. Omgevingsdienst DCMR – Verlenen vergunningen Circulaire initiatieven
- *Beleidsinstrument Ruimtelijke Ordening 52*
  21. Regio Zuid-Limburg – SUPERLOCAL –
  22. Gemeente Amsterdam – Circulaire herinrichting Vondelpark

Bijlage 1 Aannames en afwegingen methode

Dit hoofdstuk geeft een korte uitleg van methodologische aannames die zijn gemaakt tijdens dit onderzoek. B1.1 geeft een overzicht van de geclassificeerde kenmerken exclusief de beleidsinstrumenten die zijn meegenomen in dit onderzoek en legt enkele van methodologische beslissingen gerelateerd aan de kenmerken verder uit. B1.2 Gaat in op methodologische beslissingen gerelateerd aan de beleidsinstrumenten zelf en geeft uitleg aan berekeningen gedaan in hoofdstuk 4.

B1.1 Analyse kenmerken exclusief beleidsinstrumenten

Overzicht geclassificeerde kenmerken exclusief beleidsinstrumenten

- **Algemeen**
  - o Naam activiteit
  - o Naam overheid
  - o Link website/ bron
- **Type overheid**
  - 5 Type Overheden
    - o Provincie
    - o Gemeente
    - o Waterschap
    - o Omgevingsdienst
    - o Regio-organen
- **Fase activiteiten:**
  - 7 fase activiteiten
    - o Voorbereiding/Plan
    - o Pilot/test
    - o In uitvoering/realisatie
    - o Afgerond
    - o Stopgezet
    - o City deal / regiodeal
    - o Eenmalig iets
    - o Onbekend
- **Transitieagenda:**
  - 5 transitieagenda's
    - o Bouw
    - o Consumptiegoederen
    - o Maakindustrie
    - o Kunststoffen
    - o Biomassa en voedsel
- **R-strategie:**
  - Abiotisch
    - o R0 – Refuse en rethink
    - o R1 – Reduce
    - o R2 – Substitutie
    - o R3 – Re-use
    - o R4 – Repair
    - o R5 – Recycle
    - o R6 – Recover
    - o Niet specifiek
  - RM-strategie:
    - Biotisch
      - o Optimaal / voorkomen gebruik
      - o Verminderen verspilling
      - o Gebruik Reststromen product
      - o Gebruik Reststromen energie
      - o Niet specifiek
- **SBI-code**
  - o A Landbouw, jacht en bosbouw
  - o B Winning van delfstoffen
  - o C Industrie
  - o D Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht
  - o E Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
  - o F Bouwnijverheid
  - o G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen
  - o H Vervoer en opslag
  - o I Verschaffen van accommodatie en maaltijden
  - o J Informatie en communicatie
  - o K Financiële activiteiten en verzekeringen
  - o L Exploitatie van en handel in onroerend goed
  - o M Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten
  - o N Administratieve en ondersteunende diensten
  - o O Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen
  - o P Onderwijs
  - o Q Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening
  - o R Kunst, amusement en recreatie
  - o S Overige diensten
  - o T Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik
  - o U Extraterritoriale organisaties en lichamen.
- **Biobased/Circulair**
  - o Biobased
  - o Circulair
- **Betrokken partijen**
  - o Andere overheid
  - o Bedrijf
  - o Inwoner
  - o NGO
  - o Kennisinstelling
- **Doelgroep**
  - o Eigen bedrijfsvoering
  - o Dienstverlening overheid
  - o Impact samenleving

Methodologische besluiten

Transitieagenda

De transitieagenda's zijn (net zoals de fase, R/RM-strategie en SBI-codes) gelinkt op activiteit niveau. Verder is ervoor gekozen om per activiteit maximaal één transitieagenda toe te kennen. Het linken van een activiteit aan een specifieke transitieagenda kan op verschillende manieren. In dit geval is gekozen voor een soortgelijke benadering als bij het achtergrondrapport 'Circulaire initiatieven in Nederland: Een overzicht en analyse van circulaire initiatieven in Nederland', door Royal HaskoningDHV door de volgende hiërarchie toe te kennen aan de transitieagenda's

1. Bouw: Toegekend op product niveau
2. Consumptiegoederen: Toegekend op product niveau
3. Maakindustrie: Toegekend op product en proces niveau
4. Kunststoffen: Toegekend op grondstoffenniveau
5. Biomassa en Voedsel: Toegekend op grondstoffen niveau

Vb. Wanneer binnen één activiteit een subsidie is afgegeven voor het maken van tassen uit gerecycled plastic, wordt deze activiteit toegekend aan de transitieagenda consumptiegoederen en niet de transitieagenda kunststoffen.

R/ RM-strategieën

Het toekennen van R/RM-strategieën is gedaan op activiteit niveau. Er is voor gekozen om per activiteit maximaal één R-strategie toe te kennen (en eventueel maximaal één RM-strategie). De hoogst gevonden strategie(en) binnen een activiteit zijn toegekend. Zoals benoemd in het overzicht geclassificeerde kenmerken exclusief beleidsinstrumenten (p30), maakt dit onderzoek gebruik van 6 R-treden en 4 RM-treden. Sommige circulaire activiteiten zijn kunnen op verschillende wijze worden ingedeeld. Een vaak moeilijk in te delen categorie is het gebruik van biobased elementen voor nieuwe producten/diensten. In sommige gevallen wordt dit onder R5- Recycle geschaard terwijl in andere gevallen de RM-Ladder wordt gebruikt. In dit onderzoek zijn activiteiten van deze aard onder RM-3 Gebruik Reststroom product geschaard.

Biobased/Circulair

Binnen het analysekader is een onderscheid gemaakt tussen biobased en circulaire activiteiten. Wanneer activiteiten zowel biobased als circulaire componenten hadden, zijn deze ingedeeld onder circulair.

Betrokken partij

Binnen één activiteit kunnen meerdere partijen betrokken zijn. Dit betreft zowel partijen die meehelpen aan de uitvoering van een activiteit als wel activiteiten die naar een bepaalde partij gericht zijn. Beide benadering zijn meegerekend in dit onderzoek.

Doelgroep

één activiteit kan meerdere doelen hebben. De doelgroep geeft weer naar welk doel de gevonden activiteiten zich richten. Hierin is een onderscheid gemaakt tussen de eigenbedrijfsvoering, dienstverlening overheid en impact samenleving. Een voorbeeld van eigen bedrijfsvoering is het organiseren van trainingen/bijeenkomsten omtrent circulaire economie voor de eigen medewerkers. Dienstverlening is gelinkt aan de taken die regionale overheden uitvoeren zoals bijvoorbeeld circulaire inkoop van GWW. Impact samenleving is een brede categorie waarin het faciliteren van circulaire bedrijvigheid bijvoorbeeld valt.

B1.2 Analyse ingezette beleidsinstrumenten

Overzicht beleidsinstrumenten

Zoals benoemd in hoofdstuk 2, worden er 8 verschillende type beleidsinstrumenten onderscheiden in dit onderzoek. Deze type beleidsinstrumenten zijn weer onder te verdelen in 54 verschillende instrumenten. Een uitgebreide uitleg van elk instrument kan worden gevonden in bijlage 1.

Methodologische besluiten

Aantal ingezette beleidsinstrumenten

Binnen het onderzoek is op twee manieren gekeken naar het bepalen van de hoeveelheid CE -activiteiten die raken aan een type beleidsinstrument. Binnen een activiteit kunnen meerdere beleidsinstrumenten zijn ingezet. Dit betekent ook dat binnen één activiteit twee verschillende beleidsinstrumenten van hetzelfde type kunnen zijn ingezet. Een voorbeeld hiervan is de uitvoering van een haalbaarheidsstudie en een marktevaluatie binnen één activiteit. Beide vallen binnen het type beleidsinstrument onderzoek. Bij de uitwerking van alle tabellen in hoofdstuk 4 is gekeken naar het totaal aantal ingezette beleidsinstrumenten. Een haalbaarheidsstudie en een marktevaluatie zijn in dit geval als twee verschillende ingezette beleidsinstrumenten gerekend (bij onderzoek totaal 655). Bij hoofdstuk 3 is in de tabellen het totaalaantal hoofdbeleidsinstrumenten gebruikt en telt een haalbaarheidsstudie en een marktevaluatie als één keer Onderzoek (bij onderzoek totaal 577). In conclusie, In totaal zijn er 1.842 projecten/ activiteiten in de database opgenomen. Hierbij zijn 2.755 hoofdbeleidsinstrumenten ingezet (zie tabel 3-1) en 3811 beleidsinstrumenten in totaal.

Transitieagenda en R/RM-strategie

Voor het analyseren van hoe de ingezette beleidsinstrumenten linken aan transitieagenda's en R/RM-strategieën in hoofdstuk 4, zijn er twee manieren. De eerste manier is het aantal activiteiten (507 bij onderzoek) te tellen en te verdelen over de transitieagenda's/ RM-strategieën. De tweede manier is het tellen van het aantal ingezette beleidsinstrumenten (655 bij onderzoek) en vervolgens te zien hoe deze verdeeld zijn over de transitieagenda's en R/RM-strategieën. De tweede manier is gebruikt in deze analyse

Bijlage 1: Beschrijving Beleidsinstrumenten

Type Onderzoek	Uitleg
Grondstoffen-Analyse	Met een grondstoffenanalyse ofwel materiaal-stromenanalyse kunnen de ingaande en uitgaande grondstofstromen in kaart gebracht worden. Een Grondstofstromenanalyse wordt ook wel een “mass flow analyses” genoemd.
Markt-verkenning	Een marktverkenning wordt vaak gedaan voorafgaand aan de inkoop van een product, dienst of werk. Met een marktverkenning kan worden ontdekt wat marktpartijen te bieden hebben.
Haalbaarheids-studie	Een haalbaarheidsstudie is het onderzoek en de analyse van het potentieel van een project. Hierbij wordt ook aangegeven welke middelen nodig zijn om het project te kunnen doorvoeren en wat uiteindelijk de slaagkansen zijn.
Monitoring	Monitoring is een onderzoek dat periodiek wordt uitgevoerd om veranderingen te meten. Het proces van monitoring bestaat uit tenminste twee metingen: een nulmeting (de huidige situatie) en een effectmeting (de situatie na een bepaalde tijd).
Evaluatie	Er zijn verschillende vormen van evaluatie. Bij een effectevaluatie wordt gekeken of beleid of een maatregel werkt of effectief is. Een doorlichting onderzoekt de werkzaamheid en doelmatigheid van beleid of een maatregel.
Overig	Er zijn ook nog allerlei andere vormen van onderzoek mogelijk. Deze zijn in dit onderzoek gevat onder de noemen “overig”. Het gaat bijvoorbeeld om inventarisaties op een bepaald onderwerp, circulaire businessmodellen of quickscans.

Type Ondersteuning	Uitleg
Subsidie	(Tijdelijke) financiële bijdrage voor het stimuleren van activiteiten die momenteel niet rendabel zijn. Veel subsidies zijn gericht op de “onrendabele top”.
Lening	Geld dat na verloop van tijd moet worden terugbetaald met rente. Vaak tegen een aantrekkelijk rentepercentage. Soms ook nodig, omdat risico's voor gebruikelijke financiers te groot zijn.
Deelneming	Aandeelhouder worden van een project of bedrijf (overheid wordt mede-eigenaar)
Voucher (ten behoeve van Onderzoek)	Financiële bijdrage vastgelegd in een regeling voor een onderzoek (bijv. haalbaarheidsstudie). Wordt vaak gebruikt om innovatie te stimuleren.
(Revolverend) Fonds	Fonds met vaak een groot geldbedrag ten behoeve van verstrekken leningen of deelnemingen voor een specifiek doel. Bij een revolverend fonds komt het geld komt weer terug, zodat het opnieuw kan worden ingezet voor leningen/deelneming.
Belasting/heffing	Belasting/heffing om iets (bijv. een activiteit of afvalstroom) door middel van een belasting minder aantrekkelijk te maken.
Garantie	Waarborging. Vaak gebruikt in de nieuwbouw. Wanneer er garantie is, wordt het risico voor de initiatiefnemer kleiner (bijv. in de bouw wanneer de bouwondernemer failliet gaat).
Prijsvraag/wedstrijd	Organisatie van prijsvraag of wedstrijd waarbij de winnaar het product mag verkopen/ waarbij het winnende product of team financiële steun krijgt.

Facilitatie	De circulaire activiteiten worden overgelaten aan het zelforganiserende vermogen van de samenleving. De gemeente is geen uitvoerende partij maar heeft een coördinerende en faciliterende rol.
--------------------	--

Type Inkoop	Uitleg
ICT inkoop	Binnen de ICT-sector worden de mogelijkheden van inkoop van apparatuur in een circulair systeem met een lagere milieudruk verkend.
GWW inkoop	Bij Grond-, Weg-, en Waterwerken (GWW) betekent circulair oa. dat je materialen hergebruikt en dat werken modulair worden gebouwd, zodat deze met weinig grondstofgebruik kunnen worden aangepast.
Gebouw inkoop	Het circulair ontwikkelen en renoveren van gemeentelijk vastgoed. Zie gebouwen als de grondstofdepots van de toekomst. Gebouwen en installaties modulair bouwen vergroot de mogelijkheid om de onderdelen en grondstoffen in de toekomst goed te hergebruiken.
Energie inkoop	Het inkopen van energie uit volledig hernieuwbare bronnen of inkoop van installaties om zelf duurzame energie op te wekken (zoals zonnepanelen).
Facilitair	Inkoop van producten voor de eigenbedrijfsvoering zoals kantoorartikelen en schoonmaakdiensten. Dit betekent bijvoorbeeld dat meubilair zo lang mogelijk in een behoefte moet voorzien.
Transport	Bij circulair inkopen van transport wordt vooral gekeken naar mobiliteit als een service.
Grondstof leveren	Vooral voor waterschappen zijn er veel kansen om reststromen uit bijv. RWZI-slib te gebruiken als grondstof. Gemeenten en provincies beschikken bijv. over bermgras.

Type Informatievoorziening	Uitleg
Voorlichtingscampagne	Voorlichtingscampagnes worden ingezet om inwoners te informeren over beleid of om gedrag te sturen. Het is bij een voorlichtingscampagne belangrijk dat er van tevoren is nagedacht over de doelgroep, de inhoud van de campagne en de uitvoering.
Expertisecentrum	Centrum waar experts werken op een specifiek gebied binnen de CE. Bij dit centrum kunnen inwoners/bedrijven/geïnteresseerde informatie inwinnen.
Nieuwsbrief	(Regelmatige) informatieve publicatie over een onderwerp gerelateerd aan de circulaire economie.
Brief/folder	Brief of folder voor inwoners met informatie gerelateerd aan de circulaire economie.
Informatiegesprek	Informatiegesprekken kunnen veelal op aanvraag plaatsvinden met als doel specifieke informatie over te dragen om bedrijven en/ of inwoners verder te helpen.
Kennispartner	Een regionale overheid kan zelf expert zijn op een gebied binnen de CE en hun kennis beschikbaar stellen binnen een kennisnetwerk of daarbuiten.

Type Informatievoorziening	Uitleg
Opleiding/cursus	Eenzijds kunnen regionale overheden betrokken zijn bij de opbouw of invulling van een (gedeelte van) een opleiding bij een kennisinstelling. Tevens kan een overheid haar eigen werknemers (laten) onderwijzen door middel van cursussen en trainingen
Stageplekken	Enkele regionale overheden nodigen studenten van scholen en universiteiten uit om bij hen een stageonderzoek te volgen. Op deze manier kan de regionale overheid kennis vergaren over CE gerelateerde vragen binnen de regio en kan de student kennis en ervaring op te doen met onderzoek binnen de circulaire economie.
Samenwerking	Bij een samenwerking met scholen of universiteiten kan kennis en informatie uitgewisseld worden. Dit is vooral te zien bij kennisnetwerken met een triple-helix structuur.
Ontwikkeling/ Innovatie	Het stimuleren van innovatie door het samenwerken met en uitdagen van studenten of onderzoekers van onderwijsinstellingen.
Lesmateriaal	Hierbij wordt lesmateriaal gerelateerd aan de circulaire economie beschikbaar gesteld aan of ontwikkeld voor onderwijsinstellingen
Les faciliteren	Hierbij wordt een les gefaciliteerd gerelateerd aan de Circulaire Economie, bijvoorbeeld met praktijkervaringen of methodes/aanpak.
Excursie	Excursies naar inspiratielocaties of plekken die belangrijk zijn voor de realisatie van een Circulaire Economie zoals excursies naar circulaire werkplekken.

Type Netwerk- en informatie-uitwisseling	Uitleg
(Online) platform	Een (online) platform kan gebruikt worden om informatie te verstrekken en uit te wisselen. Dit gebeurt meestal via een digitale omgeving zoals een website of app.
Netwerkbijeenkomst	Netwerkbijeenkomsten zijn bijeenkomsten waarin partijen binnen óf tussen verschillende sectoren, met elkaar in contact worden gebracht. Op deze manier kunnen informatie en ervaringen worden uitgewisseld en kan samen worden gezocht naar nieuwe mogelijkheden en samenwerkingsverbanden om de transitie te versnellen.
Seminar/congres	Seminars en congressen zijn bijeenkomsten waarin, vaak door meerdere sprekers, kennis wordt gedeeld in het kader van de circulaire economie. Hierbij kan de circulaire economie zelf centraal staan of specifiekere onderwerpen zoals circulair bouwen.
Kennisnetwerk	Kennisnetwerken kunnen voorkomen tussen verschillende groepen in de samenleving. Zo zijn er kennisnetwerken met een triple-helix structuur waarin zowel onderwijs, overheid als bedrijfsleven informatie uitwisselen. Ook kan een kennisnetwerk binnen een bepaalde sector worden opgericht zoals de beton sector.
Lobby	Lobbyen bij beleidsmakers van andere overheidspartijen om zo middelen beschikbaar te maken voor de realisatie van circulaire projecten of belangen (bijv. t.a.v. wet- en regelgeving) te behartigen.

Type Wet- en regelgeving	Uitleg
Convenant	Een convenant is een bepaald soort overeenkomst tussen een overheid en een andere overheid of partij(en) gericht op het realiseren van bepaalde (beleids-) doelstellingen.
Vergunning	Een vergunning of ontheffing is een officiële (noodzakelijke) toestemming van de overheid om een bepaalde activiteit uit te voeren. De wet kan bepalen dat iets verboden is zonder vergunning.
Handhaving/Toezicht	Handhaving van regels en toezien dat regels correct worden opgevolgd
Verbod	Een verbod is een instructie om een handeling achterwege te laten. Een verbod kan vervat zijn in bevelen, regels, reglementen en wetgeving.
Certificering	Een certificaat is een schriftelijke verklaring, doorgaans, maar niet altijd, bedoeld als bewijsstuk voor de kwaliteit van een bedrijf, mens, dienst of product.
Vrijstelling (regelvrij)	Een vrijstelling is een ontheffing op een verbod voor een bepaalde categorie(ën) gevallen.
Concessie	Een concessie is een toestemming verleend door het bevoegde gezag, voor een recht iets te doen dat anderen niet mogen doen.
Verordening	Een verordening is een op provinciaal, gemeentelijk of waterschapniveau vastgesteld algemeen verbindend voorschrift. Het is een wetgevende regeling op dat niveau.
Bestemmingsplan	Een bestemmingsplan in Nederland beschrijft wat er met de ruimte in een bepaalde gemeente mag gebeuren.

Type Ruimtelijke Ordening	Uitleg
Gronduitgifte	Uitgifte van nieuwe gronden door een overheid. Overheden kunnen voorwaarden stellen aan het gebruik van uit te geven of te verpachten gronden
Gebiedsontwikkeling	Gebiedsontwikkeling betreft het proces van transformatie van een gebied en omvat doorgaans niet alleen het beoogde vastgoed, maar ook de omliggende (openbare) ruimte
Gebouw	Project rondom renovatie/sloop/bouw van een gebouw (ook gebouwen die niet het eigendom zijn van de regionale overheid)

Grondstof depot (opslag)	Opslaan van grondstoffen (ook gebouw als opslagplaats). Tijdelijke opslag eventueel in combinatie met opwerking (reparatie) is nodig als overbrugging van de oude bestemming (bijv. gesloopt gebouw) naar een nieuwe.
---------------------------------	---